

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Novembris Et Decembris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10263

Vita sanctæ memorię Engelberti Archiepiscopi Colonie[n]sis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77423)

amore deseruit, voluntariamque complexus paupertatem, longinquam in exteris regiones peregrinationem suscepit: Christi que bonus odor effectus, Ecclesiam Dei & dictis & factis longe lateque suaviter affecit, & tanquam fidelis & prudens Domini seruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Post multos autem exantlatos labores, septimo Idus Nouembris migravit ad Dominum, conditusque in ecclesia, quam viuens gubernarat, præsentia corporis sui eam condecoravit. Postea verò Ratho Argentinensis Episcopus, diuina reuelatione admonitus, sanctissimi viri corpus in locum illum nemoris, quem primò sibi ille delegerat, transferendum curauit, ipseque sibi illic sepulturam elegit. Postea multis miraculis Dominus virtutum fidelem seruum suum Florentium illustravit: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Corpus eius
transferitur.

VITA SANCTÆ MEMORIÆ ENGELBERTI ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, QUI PROPTER

*iustitiam crudeliter cæsus est, necdùm tamen in Sanctos, quòd
sciam, relatus. Author est Casarius monachus
Vallis S. Petri sue Heister-
bacensis.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD HENRICVM
Coloniensem Archiepiscopum, Engelberti
successorem.

Reuere[n]do domino suo Henrico, sanctæ Colonien[s]is Ecclesie Archiepiscopo, frater Casarius, numero, non merito, monachus in Valle S. Petri, cum deuotis orationibus paratam ad obsequia voluntatem. Excellentie vestre præcepto obediens, vitam, adus, passionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prædecessoris vestri, non quomodo debui, sed quomodo potui, scripto commendauit: hoc optans, hoc orans, vt Deo eiusque martyri esse possint accepta, vobis & Ecclesie vestre grata, posterisque necessaria. Considerans materiæ dignitatem, non sine timore ad iniuncta obediui, cum propter scientiæ insufficientiam, tum propter linguas detrahentium. Sciens enim scriptum, quasi peccatû ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nonne acquiescere: málui minus dignè scribendo confusionem sustinere, quam non obedire. Quòd si alij viri literati, quorum in diocesi vestra copia esse dinoscitur, post me scripserint excellentius, non illis inuideo, immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim mee professionis est, etiamsi scientia adesset, in historia simplici verborum phaleras querere, & floribus rhetoricis sententias purpurare: quod non monachorum, sed philosophorum est, qui magis ad ostentationem scientiæ, quam ad ædificationem morum loquuntur, secundum quod quidam ait:

1. Reg. 15.

*Purpureus, latè qui splendeat, vnus & alter
Assuitur pannus.*

Vnde oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & persuasibilis eloquij venustatem minus vilem contemnens, beati martyris adus & mortem stylo simplici profecutus sum, in textûs desolatione magis diuinæ scripturæ testimonijs, quam dictis vtens philosophicis. Vestrum est, cui Dominus scientiam contulit, apponere limam correctionis, ita vt vestro iudicio superflua resercentur, neglecta suppleantur, mutanda mutantur. Quapropter supplico beatitudini vestre, vt quæ vestra iussione, non mea præsumptione, per ministerium meum ad laudem martyris conscripta sunt, nisi iure reprobati debeant, quod absit, benedictione vestra roborentur, auctoritate perpetuentur.

VITÆ

Quod beati Engelberti vocabulum, futuræ passionis eius prælagium fuerit:
de eius æterna electione. Cap. 1.

AD honorem Dei patris, & filij eius Iesu Christi, Domini ^{Noubris. g.}
ac Saluatoris nostri, & sanctæ matris Ecclesiæ: actus, pas-
sionem & virtutes preciosi martyris & Archipræsulis nos-
tri Engelberti descripturus, gratiã inuoco spiritus sancti:
vt qui iam positus super candelabrum, fulgore miraculo-
rum lucet in domo Dei, & in ecclesia specialius beati Pe-
tri Apostoli, styli mei ministerio vt cunque valeat illustrari,
& ad posterorum notiã vtiliter declarari. Videtur mihi
in primis Antistitis nostri vocabulum, quoddam futura ^{Erymologia}
beatitudinis eius fuisse prælagium. Ex Teutonico enim ^{nominus En}
Latinoque compositum, Angelicam sonat libertatem, ^{gelberti.}
significans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis necessitatẽ ad Angelicam
migraturum libertatem. Si Deus à nobis mirabilis prædicatur in sanctis suis antiquis, ^{Psal. 67.}
nullo magis mirabilem se ostendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouis-
simis, eò quod miraculorum tempora modò non sint, vt quidam ait: Rara auis in
terris, sanctitas huius tẽporis. Et idẽ miracula crebra, quę de patre nostro videmus
& audimus, & per ipsius merita fieri credimus, tanto nobis debent esse gratiora,
quanto propter tempus rariora. Sanctitatem, quæ vitæ defuit, mors preciosa supple-
uit: & si minus perfectus in conuersatione, sanctus tamen effectus est in passione.
Consummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illius. ^{Sap. 4.}
Nam placens Deo æterna prædestinatione, factus est dilectus in passione. Quis enim
sanctitati eius contradicat, quem cordium cognitor, & meritorum ponderator Do-
minus, signis tam varijs mirificat? Non qui seipsum commendat, vt ait Apostolus, ille ^{1. Cor. 10.}
probatu est: sed quem Deus commendat, ille probatus est.

De nobilitate eius, & quod à puero stipendijs Ecclesiasticis
honoratus sit. Cap. 2.

Videtur sancto Engelberto congruere, quod per Salomonem dicitur: ^{Cant. 2. & 8.}
Laudatus est, id est, Christi, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ad
laudem sponsi pertinent bona corporalia & terrena: ad dexterã verò, bona
spiritualia atque caelestia. Bona corporalia sunt, generis & morum nobili-
tas, valetudo corporis & pulchritudo. Bona dexteræ, virtutes sunt, quibus in præsentia
anima illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus promeretur. Vtraque bona, dexte-
ræ scilicet & sinistra. Salomon alibi exponit, cum dicit: Longitudo dierum in dextera ^{Prou. 3.}
eius: diuitiæ autem & gloria, in sinistra illius. Sanctus autẽ Engelbertus quandiu vixit,
gloria & diuitiæ in domo eius fuerunt: cuius iustitia, quàm per passionem meruit,
permanet in seculum seculi. Quàm copiose in præsentia bonis sinistra sustentatus sit,
& in illis quieuerit, paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur, cum tempore
voluuntur: & nisi scripto perpetuentur, citius ab hominum memoria delentur. Erat ^{Genus eius.}
aurem vir nobilis valde, & spectabilis genere, filius Engelberti Comitis de Monte. ^{Pater.}
Cuius patris fuere Fridericus & Bruno Archipræsules Colonienses: Adolphus verò, ^{Mater.}
qui Brunoni in Episcopatu successit, patris eius filius fuit. Mater eius, filia erat Comi-
tis Geldrensis, viri diuitis atque potentis. Theodoricus Episcopus Monasteriensis, &
Engelbertus Osnaburgensis electus, nepotes patris eius extitere. Eccẽ de tam nobili
ac insigni profapia martyr noster carnis duxit originem. Nec degenerauit moribus:
quia ab incunte etate puer prudens erat & amabilis, secundum nominis sui participi-
um, gerens vultum Angelicum: tractabilis, liberalis, humilis satis, & gratiofus valde.
Annos pueriles transcendens, & in adolescentem proficiens, ita se omnibus confor-
mare studuit, vt clericis se clericum, & militibus se militem exhiberet. Erat etiam in ^{Egregia cor-}
eadem etate tanta pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidem, vir illo pul- ^{poris forma}
chrior inueniri non posset. Ad spectu decorus, statura procerus, viribus robustus: ita
vt speciali quodam priuilegio mater natura tantæ speciei congaudere, & in illo quasi
in speculo resulfare videretur. Huiusmodi diuitijs naturæ, accesserunt diuitiæ, vt ita
dixerim, fortunæ. Nam cum adhuc puerulus studeret in scholis, sic stipendijs Ecclesia-

Abundat
opibus.

Rom. 8.

Recusat
Episcopatum
Monasteri-
ensem.Adolphus
Colonienf.
Episcopus
deponitur.Bruno illi
succedit.Brunoni
Theodori-
cus.* Mechildis
* MathildisEcclesia Co-
lonienf. mire
laceratur.Engelbertus
creatur Epi-
scopus Co-
lonienf.

Iob 41.

Comitia
pro Comi-
tatu.

stificis oneratus est, & honoratus ecclesijs, videlicet Præbendis & Præposituris, ut magis dignitates & diuitiæ eum venerari, quam ipse illas, viderentur. Non opera iustitiæ hæc, neque salutis diuitiæ, sed retia demoniorum, instrumenta & laquei peccatorum, quos ipse euadere non potuit. Nam mundanæ gloriæ de ditus, totus illis multipliciter est irretitus: sed electis, teste beato Paulo Apostolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcirco commemoro, ut cognoscat lector, de quali viro martyre sibi elegit Dominus, de vase iræ faciens vas gloriæ. De scholis emancipatus, in Præpositum maiorem est electus. Electus est deinde in Episcopum Monasteriensem: sed eundem Episcopatum suscipere non acquieuit, adolescentiæ suæ fortè pertimescens.

De discordia Episcopatus temporibus Philippi, Othonis, Friderici Regum. Cap. 3.

Circa idem tempus dominus Adolphus Colonienf. Archiepiscopus, à prauis consiliarijs seductus, insuper multa pecunia corruptus, ab Othone filio Henrici Ducis Saxonie, quem ipse ex consensu domini Innocentij Papæ Romanorum Regem creauerat, & Aquisgrani coronauerat, rupto iureiurando recessit, & aduersarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Friderici Imperatoris eligens, in sede regia consecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia scilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depositus est. Excommunicati sunt cum eo vniuersi penè nobiles terræ, eò quòd ei adhererent, & Philippi partes fouerent. Quanta eodem tempore in Episcopatu Colonienf. perpetrata sint incendia, prouinciæ vastata, ecclesiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo praualente, paucis non potest explicari. Adolpho successit Bruno, Præpositus Bonnenf. qui à Philippo Rege, qui cum exercitu Episcopatum Colonienfem intrauerat, in castro Vualenberg magis dolo, quam vi captus, vincus est & eductus. Philippo autem occiso, & Othone in regno confirmato, ad sedem suam redijt: & non multò post in fata cedens, Theodorico sanctorum Apostolorum Præposito sedem reliquit. Hic præfente Rege Othone in Archiepiscopum est electus, & pallij dignitate eius gratia celerius donatus. Rege verò ab Innocentio in Imperatorem consecrato, propter retractionem terræ Mechildis, quam Papæ contulerat, tam graues inter eos oriuntur inimicitie, ut Othonem, quem vsque ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eique Fridericum Henrici Imperatoris filium & Regem Siciliæ, aduersarium suscitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinensi Archiepiscopo plenariam potestatem legationis consulit: qui Theodoricum Archiepiscopum, eò quòd fautor Othonis esset, indignè satis deprensus, Adolphum restituit. Neuter tamen illorum Episcopatum recuperare valuit, licet in Curia Romana ab utroque satis pro illo laboratum sit: sed vtrique trecentæ marca ex redditibus Episcopalibus sunt assignatæ. Ecclesiæ verò Colonienf. libera electio remissa est. Hæc inferra sunt, o lector, ut posteris innotescat, in quali statu Ecclesiam, per longa & varia schismata laceratam & depauperatam martyr noster factus Episcopus inuenerit, & in quali illam dimiserit.

Vt Episcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compresserit prudentia magis, quam armis. Cap. 4.

Post depositionem Othonis Friderico adhærens, ac per hoc fauorem domini Innocentij Papæ conquirens, communi cōsensu in Archiepiscopum electus est. In ipsa die electionis ob præcedentem infirmitatem tam debilis fuerat, ut vix stare aut incedere posset: eratque signum, quòd flebile principium melior fortuna sequeretur. Nam circa principium electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui feruescere facit quasi ollam profundum maris, suscitauit ei aduersarios acerrimos, scilicet Theodoricum Comitem de Cleuo, & Vualramum Ducem de Lymburg & Comitem in Lutzelburg, eorumque cognatos & auxiliarios, ut futurus Machabæus in eis experiretur. Quos ita humiliavit & repressit, ut illorum exemplo ceteri Comites ac nobiles terræ terri, contra ipsum mutire non auderent, verè sibi euenire posse, quod quidam ait: Tum tua res agitur, paries cum proximus ardet. Aedificauerat enim Vualramus castrum & villam forensam in Ducatu Colonienf. quam dominus Archielectus destruxit & exulit. Ob quam causam tam graues ortæ sunt inter eos inimicitie, ut dominus Archielectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricum filium Ducis Vualrami, & filiam eiusdem Adolphi, consanguinitatem præcedentes, nè Comitia ad Henricum vxoris gratia deuolui posset: Non fuit

fuit adeo potens, qui in Ducatu eius vel Episcopatu, inimici sui terram vastare aude-
ret per incendium. Sic Comitum sine aliorum nobilium vel potentum insolentias
repressit, ut penè nullius castrum destrueret, vel terram vastaret: magis prudentia, quam
bellorum copia, sibi subiugans omnia, ita ut de eo dictum videatur,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.

In ciuitatibus suis principalibus, Colonia scilicet & Sufaria, maiorem exercuit pote-
statem zelo iustitiae, quam aliquis Episcoporum ante eum. Ad curias Frederici Impe-
ratoris, tunc Regis, cum tanta gloria & expensis ascendit, ut ceteris principibus su-
perior gloria & honore haberetur. Quantum eidem Frederico adlitterit, quantum
eius partes contra Othonem promouerit, usque hodie experitur. Et cum maximas ha-
beret expensas, tum propter curias regales, tum propter supradictos nobiles, quorum
timore corpori suo custodiam adhibebat satis sumptuosam, ab Honorio Papa, qui
Innocentio successit, antequam pallium ei dare vellet, soluere cogebatur, quae eius
antecessores Adolphus, Bruno & Theodoricus, dissensionis tempore consumpse-
rant in curia, cum sorte vsuras grauissimas, quorum summa transcendisse dicitur se-
decim millia marcarum.

Ut regni tutor factus, firmam pacem effecerit, & Coloniensem ditaret Ecclesiam. Cap. 5.

Fredrico Rege ab Honorio in Imperatorem coronato, cum intrasset regnum
Siciliae, audita Archiepiscopi sibi in Alemania bene noti probitate, per literas
Imperiales regni negocia citra Alpes illi commisit, Henrici filij sui eum con-
stitutens tutorem, & totius regni Romani per Alemanniam prouisorem. Qui
regni negocia non absq; timore suscipiens, Reipublicae tam vtilem & tam fidelem se
exhibere studuit, ut de contingentibus vel modicum, vel nihil negligeret, & inuidus,
ubi detractionis dentem figeret, in eius verbis vel actibus non inueniret. Congregatis
principibus, Henricum puerum Aquisgrani in Regem consecrauit: quem nutrebat ut fili-
um, & honorauit ut dominum. Cum quo & sine quo diuersas regni partes perlustrans,
tantam fecit pacem, ut Augusti tempora crederes. Videntes huiusmodi virtutis ope-
ra praedones & dissensionis amatores, gloriae pontificis, sicut de Ionatha legitur, in-
uidentes tabescebant: boni vero, & maxime negociatores, ipsum laudantes & be-
nedicentes Deum, pro concessa potestate glorificabant. Die quodam mercator
quendam Archiepiscopum Imperij, ipso audiente, pro fide publica per quadam lo-
ca dioecesis eius interpellabat. Quam cum ille dare renueret, nobilium sine mili-
tum illic habitantium malitiam praetendens, gloriosus Archiepiscopus & Dux En-
gelbertus, non Episcopo insultando, sed petenti compatiendo, ait: Dic mihi bone
vir, audesne te committere conductui meo? Respondente illo constanter, Etiam
domine: subiunxit Machabaeus noster: Sume istam chirothecam, & si necesse ha-
bueris, pro signo ostendas: & si aliquid tibi vi sublatum fuerit, ego tibi omne damnum
restituam. Et fecit sic, gratia signi, immo timore Episcopi, sua securus deducens. Sicut
scriptum est de Iuda, Similis factus est leoni in operibus suis, & protegebat castra Is-
raël, id est, bona Ecclesiae sibi commissae gladio suo. Natura leonis esse dicitur, ut pro-
fratris parcat, & erectos inuadat. Nouerat leo noster, Machabaeus noster, tum ex no-
bilitate naturae, tum ex zelo iustitiae parcere subiectis, & debellare superbos. Erat
enim defensor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnanimus & humilis, glorio-
sus & affabilis, rigidus & lenis, multa pro tempore dissimulans, & cum minus spera-
retur, ad vindictam se accingens. Acceperat autem cum Episcopatu gladium spiritu-
alem, & cum Ducatu gladium materiale. Utroque gladio rebelles coercuit, quosdam
excommunicando, quosdam per militiam debellando. Sic Machabaeus prius proprio
in diectione inimicorum, deinde Apollonij gladio legitur pugnasse. Et quid eius lau-
di immorer, cum gloria, diuitijs & potentia, sicut de Salomone legitur, omnes su-
pergressus sit pontifices, qui ante eum fuerunt in Colonia: excepto Brunone primo,
cuius gratia Ducatus Episcopatus per Othonem primum Imperatorem, cuius fra-
ter erat, additus est? In rebus exterioribus & fama sub nullo pontifice usque ad diem
hanc, tantum Ecclesia Colonienfis profecit, quantum sub Engelberto. Praedia pluri-
ma simul & feuda, Ecclesiae diu subtrahata, & a multis eius antecessoribus siue per tor-
porem, siue per inualerudinem neglecta, ipse per iudicium & sententiam recuperauit.
Puto tamen, quod iudicio vel sententia modicum profecisset, si animi virtus & mili-
tariae robur illi defuisset. Praeter redditus Episcopales, post mortem fratris tenebat ter-
ram patris, de qua habebat ministeriales multos & redditus magnos. Ob quam causam

Aduersarios
ut colonien-
sit.

Imperij ne-
gocia ei de-
mandatur.

1. Mach. 10.

1. Mach. 3.

Preclara ei-
us virtutes.

Ibidem.

3. Reg. 3.

Auget opes
Ecclesiae Co-
lonienfis.

MURUS

RVIII
5

Ducis Vualrami, cuius filius Henricus filiam Adolphi Comitis duxerat uxorem, contra se non modicam excitauerat inuidiam: sopita tamen omnia fuerant tali pacto interueniente, vt dominus Episcopus, quoad viueret, teneret terram: ille verò ab eo singulis annis in pecunijs reciperet pensionem. Præterea feudis multis ac prædijs diuersis Ecclesiam Coloniensem ditauit & sublimauit, terminos eius ciuitatibus, castris & possessionibus ampliavit. Quædam ex his de nouo ædificauit, quædam renouauit, nonnulla pecunia comparauit. In quibusdam ciuitatibus & turribus suis, turrita satisq; pulchra construxit palatia. Henricus Dux Lotharingæ & princeps Imperij, prohibita præfulis attractus & illectus, & quia prudens esset in consilio, & validus in auxilio, quædam sua prædia, quæ hic nominare necesse non est, de manibus præfulis Engelberti iure feudali suscepit, tanto pontifici eiusq; Ecclesiæ volens arctius adstringi, & bonis proprijs ab eo gaudens beneficiari.

Henricus Lotharingæ Dux, quæti eum fecerit.

Vt Rex Hierosolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vt que Reges terræ Engelberti amicitiam expetierint. Cap. 6.

Itaque Rex Hierusalem.

2. Paral. 9.

† videtur deesse, in Alijs: multi Reges.

10.

March 5.

Nō vult grauari suis exactionibus

Iohannes Rex Hierosolymitanus propter eum, & cum eo Coloniam diuertit: vbi tam magnificè susceptus est, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non sufficeret. Quod dictum est de Salomone, qui regnauit in Hierusalem, quod Reges terræ desiderauerunt videre faciem eius, & audire sapientiam eius, & obtulerunt ei munera: etiam de ipso exponi potest. Cognita eius sapientia atque potentia, & quod potentior esset imperio, Reges terræ, Franciæ scilicet & Angliæ, Daciæ, Boemiæ & Hungariæ, miserunt ei munera in auro & argento, gemmisque preciosis, eius adpectu & colloquio vel pro amicitia comparanda, vel pro diuersis causis & necessitatibus vti desiderantes. Hæc, quæ à me in eius laude scripta sunt, qui legit, & illius gesta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni dixit: Probaui, inquit, quod media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia tua & opera, quàm rumor, quem audiu. Fama nominis eius & operum iam vsque ad exteras nationes peruenerat, & timebant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera congruebat, eò quod esset multum pacificus, pacem diligens, & pacem faciens. Gratia pacis reformatæ neque expensis, neq; corpori pepercit. Vndè si beati pacifici, immò quia beati, & ipse beatus est. Qui cum aliquando argueretur à religiosis, quare exactiones faceret in populum sibi subiectum, humiliter se excusauit, culpam recognouit, dicens sine pecunijs pacem se non posse facere in terris. Tempore quodam de tali materia conferens cum magistro Iohanne Abbate sancti Trudonis, aiebat: Magister, nōstis quid facere cogitauerim? Respondente illo, Non domine: subiunxit: Super omnes redditus meos duodecim scultetos ordinare disposui, vt illis ceteri administratores rationem reddant, & ex illis duodecim singulis mensibus singuli mihi mensuræ administrent, & ita non erit necesse, vt aliena rapiam, siue per exactiones aliquem grauem.

Vt septem donis Spiritus sancti ornatus fuerit. Cap. 7.

Testimoniū Confessarij eius de illo.

Dominicani & Franciscani in rō quid passi sint à Clero.

Fructus eius responsum.

Itauerat illum gratia diuina, secundum usum exteriorem, spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, nec deerat ei spiritus timoris Domini. Secundum usum exteriorē dixi, eò quod spiritualiter sine charitate haberi nequeant. Statum eius interiorem Deus nouit. Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conscientiam eius nouerat, de ipso cum Abbate nostro cōferens, sic ait: Licet dominus meus secularis habeatur, non tamen intrus talis est, qualis foris apparet. Sciatis eum multas occultas consolationes habere à Deo. Erat enim sapiens ad omnia, & intelligens. Sapienter ad omnia respondit, & quid quisque dicere vellet, facillè intellexit. Cum venissent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum, necnon & fratres, qui dicuntur Minores, & graues quidam eis essent ex Clero, eisq; coram Archiepiscopo Engelberto diuersa objicerent, illos accusando, respondit: Quandiu res in bono statu est, stare finite. Cumque instarent tam primores, quàm plebani, & dicerent, Timemus nē isti sint illi, de quibus spiritus sanctus per os beate Hildegardis prophetauit, per quos Clerus affligetur, & ciuitas periclitabitur, verbum notabile respondit: Si diuinitus prophetarum est, necesse est vt impleatur. quo verbo compefcuit omnes. Spiritu consilij sic abundabat, vt in consilij dandis esset prouidus, & in responcionibus tam promptus, vt consilij eius sua paruipendentes consilia, mutuo dicerent: Dominus

nus noster consilium suum in crumena sua portat. Spiritu fortitudinis ita pollebat, ut neque minis frangi, neque blanditijs facile flecti posset, os habens agninum, & cor leoninu. Hinc est, quod cum dominus Conradus Episcopus Portuenfis, & tunc temporis in Alemannia legatus, diceret praedicto Abbati Iohanni: Vnde est, quod dominus Colonienfis ita timetur? respondit ille: Ex quadam gratia speciali Dei est. Spiritus scientia illi non deorat: quia tanto rationis vigeat acumine, ut prudenter inauditas & difficiles solneret quaestiones: quod, multo literatiores eo, facere non poterant. Cui etiam spiritus pietatis tantus inerat, ut, si in turbis positus, consideraret ex remoto pauperem sibi loqui volentem, nutu, siue per nuncium, illum vocaret, & quere-
monijs eius cum multa patientia perauditis, efficaciter expediret. Hoc sepius illi contigisse certum est. Quam pleno sinu necessitatibus afflictorum sit compassus, subiecta declarant exempla.

Præclarum Dei donu.

Rara virtus.

De commiseratione eius erga pauperes & afflictos, & ut tempore famis provinciae subvenerit. Cap. 8.

Sedente eo Coloniae in palatio Episcopali in iudicio, vidua quaedam causam habens, propius accessit, petens sibi dari aduocatam, qui eius querimonias proponeret. Cui beatus Episcopus compassus, aduocatorum auaritiam non ignorans, viduae respondit: Bona domina, liceat tibi pro te loqui: tu melius nosti, quam necessitas te urgeat, quam alij. Dicentibus scabinis, Domine, hoc est contra ius ciuitatis: non aduerit verba illorum: hoc tamen adiciens, Nos bene intelligimus verba eius. Alio tempore, descendente eo de palatio, occurrit quidam, in partibus superioribus nescio a quo se spoliatum conquerens. Qui statim in gradibus gradum figens, ita ut erat vestibus ad iter accommodis indutus, & calcaribus instructus, substitit, & cum multa patientia hominem audire coepit. Marefallo dicente: Domine, ascende equum, quia via longa est, & tempus breue: ac si non audiret, hominem monuit, ut caulam suam peroraret. Cumque iterato clamaret Marefallo, conuersus ad illum Episcopus, ait: Modò negocium produxisti. Cumque plenè intellexisset, ubi vel a quo spoliatus esset homo, accito notario, literas in eodem loco & scribi & ob signari iussit, easque viro tradens, Vade, ait, & ostende ei, qui tibi rua abstulit, has literas: & si tibi non fuerint restituta, rursus ad me venias, & ego tibi tantidem reddam. Sicque equum ascendit, & abiit. Ostendit & aliud signum magnae pietatis. Anno praeterito, cum annona venderetur sex solidis, & eo amplius, & quod magis terruit homines, nec haberi quidem postea pro pecunia, naues cum annona comparans, autoritate sua è provincia Moguntina eas iussit adduci, & per cenobia, quae magis indigebant, distribui. Eodem tempore Coloniae & per totum Episcopatum suum, ad totius provinciae subsidium, cereuisiam coqui inhiuit, malens maximis redditibus, quos recipiebat ab illis qui cereuisiam coquebant, carere, quam quaestus sui causa populos fame perire. Spiritu timoris Domini alienus non erat: quia nullus nostri temporis pontificum summo Pontifici plus illo timoris & reuerentiae exhibebat. Vnde cum dominus Honorius Papa mortem eius deplageret, dixisse fertur hoc verbum: Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam, quam Papae & Regi exhibuit, occisus est.

Nota tanti principis singulari humanitatem.

Marefallo.

Ut prole multa sua lucra negligit.

Ut religiosos siue monachos semper honorarit. Cap. 9.

Religiosos, immò in religiosis Christum, ita honorare studuit, ut personis priuatis assurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, ac si illis subditus esset. Sacerdotes seculares & pauperes valde, personis illustribus, secularibus tamen, neglectis, de sua scutella comedere, & de suo scypho bibere saepissime coegit. Vestimenta sua aliquando satis preciosa, quibus ad breue tempus usus fuerat, non histrionibus, sed sacerdotibus: non scurris, sed Clericis dare consueuerat. Et quia timor sine dilectione minus placet, beatam Virginem Mariam, quae mater est pulchrae dilectionis, id est, Christi, qui fons est & author totius amoris, intantum dilexit, ut per annos aliquot, omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret, & duabus vicibus, postquam factus est Episcopus, limina eius in Rupe amatoris visitaret. Decorem domus Dei cum sancto Dauid sic dilexit, sic desiderauit, ut ecclesiam sancti Petri, quae mater est omnium ecclesiarum provinciae Colonienfis, renouare fratres hortaretur, promittens se quingentas marcas statim ad inchoationem oblaturum, ac deinde annis singulis marcas totidem, donec fabrica consummaretur.

Mira usus modestia & humilitas.

Impense amat matrem Christi.

Psal. 29.

HONORIUS
EPISCOPUS
ROMANUS
PAPA

maretur. Fecerat autem ante mortem suam vestimenta pontificalia ex purpura & li-
no subtilissimo, fimbrijs & laminis aureis, itemque margaritis & gemmis tanti deco-
ris, ut cordis eius deuotio in illis tanquam in speculo reluceret. Semel tantum ijs ve-
stimentis usus est, idque in velatione sanctimonialium: quod officium sine lacrymis
exercere non potuit. Calicem vero aureum ex gemmis preciosis, à diuersis Regibus
illi missis, valoris, ut aiunt, plus quam quingentarum marcarum, ad honorem domus
Dei fieri curauit, quem deuotus super altare beati Petri Apostolorum principis ob-
tulisset, si non prius de passionis calice bibisset.

Calix inge-
tis precij,
vnde liquet
gratum esse
Deo, quic-
quid ad eius
honore ex-
penditur.

Hæc de vita & actibus beati viri dicta sufficiant, ex multis pauca. Non enim tam
multa, quam vera probitatis eius acta scribere proposui, nè mihi ab ijs, qui virum no-
uerant, de mædacio possit insultari, eò quod nondum expletus sit annus, ex quo pas-
sus est: & nè congestorum copia legentibus generet fastidium. Nunc autem quam fe-
liciter, etsi difficulter, de laua temporalium per ascensum purpureum, id est, marty-
rij meritum ascenderit ad amplexus veri Salomonis, id est, ad quietem diuinæ con-
templationis, stylus manifestet: quia, ut ait quidam ex eius concanonice, sacerdos de-
uotus ac literatus, aliam viam, per quam in statu tali positus ianuam regni cælestis, qua
angusta est, intrare potuisset, non considero.

LIBER SECVNDVS.

*Vt propter defensionem Ecclesie Essendensis Comes Fridericus in eius
necem clam conspirarit. Cap. I.*

VA S electionis beatus Paulus Apostolus, electorum gloriam, & diu-
nam circa illos intelligens dispensationem, ait: Quos autem præde-
stinavit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit, quos au-
tem iustificauit, hos & magnificauit. Quatuor hic enumerat, præ-
destinationem, vocationem, iustificationem, magnificationem. Pri-
mum æternum est, & est causa trium subsequentium. Quos Deus ab
æterno prædestinat, hos in tempore vocat, iustificat & magnificat.

Rom. 8.

Prædestina-
tio.
Vocatio.
Iustificatio.
Magnifica-
tio.

Beatum pontificem Engelbertum, ab æterno prædestinatum, prædestinantis gratia ad
martyrij locum tempore & occasione, quibus voluit, vocauit: vocatum, contritione,
confessione & proprii sanguinis effusione iustificauit: iustificatum, signis & virtutibus
post mortem magnificauit, & quotidie magnificare non cessat. De magnificatione eius

Causa cædis
Engelberti.

cælesti, dicere non sufficimus: quia qualis vel quanta sit, nescimus. Causa verò marty-
rij eius, per quam, illam promeruit, talis erat: Fridericus Comes de Ilenburg, aduo-
catus fuit Ecclesie Essendensis. Est enim Abbatia regalis, & ab Imperatore tenetur.
Iste Fridericus, fratre seniore in fata cedente sine filio, ut fratris esset hæres, recedens
à Clericatu, factus est miles: & tanto fortassis ad malignandum promptior, quanto à
gratia remotior. Vnde Dauid in Psalmo: Qui elongant se, inquit, à te, peribunt: perdi-
disti omnes, qui fornicantur abs te. Non potest esse sine periculo & gratiæ detrimen-
to, quando Clerici, qui secundum nomen suum de sorte sunt Dei, ordine murato, mili-
taria se mancipant seculari. Tales, sicut exemplum habemus in multis, cum ad malum,
ut dici solet, deterius tendunt, etiam malis peiores, & crudelibus crudeliores fiunt.

Psal. 72.
Nota.

Ierem. 24.

Hinc Ieremias dicitur à Domino: Quid tu vides Ieremias? Et dixi: Ficus malas, malas
valde. Ficus malæ, sunt maligni religiosi, vsputa monachi vel clerici. Ficus malæ valde,
cum ex illis fiunt laici. Fecerat enim Fridericus maioris ecclesie Colonienfis canoni-
cus. In Comitum ex Clerico mutatus, fit Ecclesie Essendensis Aduocatus nomine,

Abbatia Es-
sendensis
miserè ve-
xatur.

re ipsa inimicus. Non enim defendere, sed magis depradari didicit. Cum pater eius
Arnoldus Comes de Altena, vir admodum prudens & modestus satis in genere suo,
ratione aduocationis satis indebitè iam dictam vexasset Ecclesiam, iste nouissimus
Fridericus exossauit eam. Aduocatos siue scultetos Ecclesie, contra voluntatem Ab-
batissæ & sororum, amouit: prohibitu nouos instituit: homines ad monasterium
quocunque iure attrinentes, tantis vexationibus angarians, tantisque exactioibus
excorians, ut nobilis illa Ecclesia subsistere, vel diutius eiusdem incubatoris insolentias
sustinere non posset. Non legerat, vel potius non attenderat scriptum, si lege-
rat, miserrimus ille: Væ qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? Abbatissa sapiens
cum sororibus Coloniam veniens, cum coram primoribus suas miserias, & Frideri-

Esa. 33.

cum sororibus Coloniam veniens, cum coram primoribus suas miserias, & Frideri-

illum, suscipit directus est. Qui cum in Veteri monte, domo Ordinis nostri pernoctaret, & mane vellet recedere, Superior subsecutus, ait ad eum: Est apud nos conversus quidam, spiritum habes propheticum, sicuti saepe experti sumus. Is tribulationem ingentem brevi domino nostro Archiepiscopo euenturam prophetat. Quapropter rogo vos, ut moneatis eum ut cautus sit, seque custodiat. Cui ille respondit: Satis est me id tacere. nam pro friuolo habiturus est. Venies inde ad Episcopum, benigne susceptus est & expeditus, nec quicquam tamen illi hac de re indicare ausus fuit. Die sequenti dominus Episcopus literas indices mortis suae accepit. Quas cum legisset, in ignem mittens, pedibus conculcavit, ne discordia seminarium fierent inter ipsum & cognatum suum Comitem Fridericum. Recitavit tamen eas Episcopo Mindensi, qui praesens erat. Cui cum diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non solum tua causa, sed etiam pro utilitate Ecclesiae nostrae, & totius terrae salute: respondit ille, Angustia mihi sunt vndique, & quid mihi faciendum, Dominus novit, prorsus ignoro. Vae mihi, si tacero: si autem eis proposuero, dicent, immo amicis & cognatis de me conquerentur, quod paricidij crimen eis impingam. Non solum de Friderico, sed etiam de Godefrido & Vuilhelmo fratribus eius suspicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinam committo prouidentiae.

Vt Episcopo Mindensi peccata sua confessus sit, & Episcopis Monasteriensi & Osnaburgensi fratribus Friderici aperuerit, quae ad ipsum delata erant. Cap. 4.

Vide animi candidum, & pacis studiosum.

Cum multis lachrymis confiteatur Engelberti peccata sua.

Psal. 118.

Leuit. 1.

Episcopis fratribus Friderici indicat, quid ad ipsum perierit sic de causa sua.

Rependunt ei mala pro bonis diffimulatores impij.

Asumensque Episcopum illum in sacellum suum, solus soli cepit confiteri omnia peccata sua ab ineunte aetate, cum tanto imbri lachrymarum, ut totum pectus eius infunderent, & cordis maculas crebris stillicidijs, ut speramus, diluerent. Cumque diceret ei dominus Mindensis, Timeo adhuc latere in conscientia vestra, quod mihi dictum non sit: respondit beatus ille: Dominus scit me ex industria nihil subtruisse. Postea tamen plenius cogitans de peccatis suis, summo mane in priorem locum ducens confessorem suum confessor Domini, in spiritu humilitatis & in animo contrito, quod memoriae occurrerat, rursus cum tantis lachrymis confessus est, ut in tali persona talem gratiam lachrymarum Episcopus Mindensis mirari non sufficeret, & ille merito cum Propheta dicere posset: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodiui legem tuam. Teste eodem Episcopo, cuius relatione haec comperta sunt, sic se contritione cordis coram Domino maculauit, sic se oris confessione mundauit, tam sollicitè utraq; iustificatione se praeparans, ac si ipsa die moriturus esset. Postea conscientia serenata, confitenter ait: Modo voluntas Dei de me fiat. Ecce sic verus & summus sacerdos homo Christus Iesus, qui se in ara Crucis offerre dignatus est hostiam propiciationis pro peccatis nostris, sacerdotem poenitentem profuio lachrymarum suarum abluere & emundare voluit, ut Deo patri per martyrium offerendus in holocaustum, esset hostia pura, hostia sancta, hostia placens & immaculata. Sacerdotes veteris testamenti, hostias offerendas prius lauabant. Interim pulsabatur ad ostium sacelli, sed non permisit aperiri dominus Archiepiscopus, eo quod haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumque pulsando perseverarent, dicerentque Monasteriensem & Osnaburgensem Episcopos ad ostium stare, postquam oculos exterisit & faciem siccauit, permisit eos intromitti: quibus & ait: Vos domini ambo cognati mei estis: ego, sicut optimè nostis, in nullo vos laesi, sed quantum potui, semper promouii. Et ecce à diuersis, tam literis quam verbis, in dicitur mihi, Comitem Fridericum fratrem vestrum, quem ex animo dilexi, & cui non nocui, malum mihi machinari, meque velle occidere. At illi simulantes, quod in pectore non habebant, pauidi responderunt: Absit hoc, domine, absit: nihil necesse est vos hoc reformidare, quia nunquam ascendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & sublimati sumus. & hoc quidem verissimum erat. Nam Theodoricum, electum in Archiepiscopum, statim promouit in summi templi Praepositum, ac deinde in Monasteriensem Episcopum: Engelbertum verò in Praepositum S. Georgij, & postea in Episcopum Osnaburgensem: & Philippum fratrem illorum, in summa Colonienis ecclesia Canonicum, & thesaurarium fecit. Atque eo tempore, quo occisus est, operam dabat, ut Bruno frater eorum Praepositus fieret summæ adis Traiectensis. Quae idcirco commemorare volui, ut lector cognoscat, qualem ei vicem rependerint. Reuerà retribuerunt ei mala pro bonis: & cum loqueretur illis & pro illis bonum, ita pugnabant eum gratis.

Vt

Vt Susato proficiscens, in itinere viduæ eius amissum restituerit. Cap. 5.

Comes Fridericus vt cõceptam malitiam melius dissimulare posset, pro bo-
no pacis ipsi à domino Episcopo oblata verbotenus acceptauit, cum eo à
Susato exiens, cumque tam familiariter deducens, vt ei Episcopus diceret:
Cognate, cum multa iucunditate simul ascendemus ad solennem Regis &
principum conuētum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens autem Fridericus, quòd
postera die dedicaturus esset ecclesiam in Suuelme, oblata hac occasione, exemplo
Iudæ petijt licentiam ab Episcopo discedendi, sicq; ad satellites suos redijt, eosq; di-
uersis in locis insidias tendere iussit, quidq; facerent instruxit, & omni quo potuit stu-
dio ad facinus animauit. Erat tum sexta feria post festum omnium Sanctorum, & Do-
mini electus eodem die Sanctis omnibus per meritum passionis sociadus, ad dedica-
tionis locum ieiunus venire constituit. Eodem autem die occurrit ei vidua quãdam,
super duabus causis sub diuini nominis obtestatione iudicium illius flagitans. Cuius
vociferatione sacerdos Dei cõmotus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniqui-
tatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, quòd nec Deum timebat, nec hominem
reuerbatur: mox de equo descendit, & sede composita loco Ducis ad iudicandũ fe-
dens, super feudo, de quo vidua conquerebatur, sententiã quãstuit & accepit. Audi-
ens verò pro se & contra viduam sententiã esse latam, ex multa cordis commiserati-
one protulit verbum memoria dignum: En domina, inquit, feudũ hoc, de quo con-
quereris, tibi per sententiã ablatum, mihiq; adiudicatum est. Sed ego propter De-
um, dolens miseriam tuam, id tibi relinquo. Porrò alterius negocij tui ad me nõ per-
tinet querimonia. Simile quiddam legimus in Romana historia de pio principe Tra-
iano: qui cum esset in expeditione positus, & militia vallatus, vidua illi vetustissima in
foro occurrit, & iniuriam suam illi cõquestra est. Cumq; ille diceret se ius ei dicturum
cum rediret, & illa responderet incertum esse reditum eius: mox dominus orbis sub-
stitit, viduam audiuit & vindicauit, omnia illi restituens. Amplius aliquid operatus est
princeps noster. Traianus per iudicium viduæ fecit iustitiã: Engelbertus omne iudi-
cium conuertit in misericordiam. Et quia sine fide impossibile est placere Deo, si Im-
perator illam humanitatem exercuit zelo iustitiæ, non appetitu secularis gloriæ, po-
terat ei esse ad mitigationẽ poenæ, quòd sacerdoti Domini, eò quòd esset vir catholi-
cus, contritus & confessus, meritorium fuisse creditur vitæ æternæ. Opus Imperato-
ris, cum extra charitatem factum sit, mortuum remansit. Opus verò episcopi, quod
ex charitate factum speramus, ad martyrij gloriam valde eum habilem reddidit.

Vt Comes Fridericus crebrò ad eum ventitans, res eius explorãrit. Cap. 6.

Cum autem Episcopus properaret ad locum destinatum, Comes Fridericus
circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiens quòd tenderet, & qui vel
quot cum eo essent. Episcopus illum salutat, vtq; apud se pernoctaret, pluri-
mum inuitat: sed ille nõ acquiescit, aliquid semper, vt prius, causã prætexes.
O cor agninum, ò oculus columbinum. Cor sine felle, oculus sine suspitione. Inui-
tat amicus hostem, domesticus latronem, hostia carnificem. Comite recedente, &
pontifice procedente, tẽpus adest vespertinum. Vesperis verò dictis, rursus adest Co-
mes. Eum cernens emittit Conradus Comes Tremonia, ait ad Episcopum: Domine,
creber Comitatus huius accessus & recessus mihi multum est suspectus. En nunc tertio
venit, & non, sicut antè, in palefrido, sed in dextrario. Consulo vobis, vt & vos dextra-
rium vestrum ascendatis. Cui ille respondit: Hoc nimis esset notabile. Non enim ti-
meo: quia non nocui illi. Cumq; appropinquaret, viderunt vultus eius colorem peni-
tus immutatum. Heu quàm difficile est, vt quidam ait, crimẽ non proderet vultu. Cõ-
pit autem eum alloqui Episcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandem mane-
res mecum, sed ille nihil respondit, conscius ipse sibi: pergebantq; simul. Ea causa qui-
dam tam ex Clericis, quàm ex militibus suspitione territi, ab illorum se comitatu sub-
dlexerunt. Magna verò pars Episcopalis familiæ cum cocis iam dudum ad hospitium
preparandum præcesserat, & pauci cum pontifice remanserant. Sole properante ad
occasum, hostia cum immolante properat ad arã, vt fieret Domino sacrificiũ vesper-
tinum, quod dignius erat in lege. Passus est Christus sexta feria, hora sexta, scilicet in
meridie, vt declararet se mediatorem esse Dei & hominum: Engelbertum verò pati
voluit eadem feria, sed in fine diei: vt ostenderet eum per bonum finem, non per præ-
cedentem vitam, coronatum. Per caudam hostiæ, bonus finis designatus est in lege.

O Hosti-

Simulat pa-
cem Fride-
ricus.

Luc. 18.
Singulari
humanitate
satisfacit vi-
duæ ius pe-
tentii.

Traianus
Imperator.

Hebrai.

Fridericus
Comes eius
iter explo-
rat.

Nõ cauet fi-
bi ab insidi-
js Friderici.

Leuit. 5.

FRIDERICUS

RVIII
5

Hostiam sine cauda offerre non licuit: neque Deo vita bona sine bono sine placebit. Sciens scriptum beatus ille, Qualem te inuenero, talem te iudico: maximè à religio-
sis expetere solebat, quatenus ei finem bonum suis orationibus apud Deum obtine-
rent: quod & factum est eo, quo iam dicemus, ordine.

De caede eius, & ut corpus exanime in Suuelme delatum sit. Cap. 7.

Sceleris im-
manitate
terretur Fri-
dericus, sed
à suis ani-
matur.

Miserè cir-
cunuenitur
beatus Epi-
scopus.

Primus vul-
nus in cruce
accipit.

A suis defe-
ritur.
Zach. 13.

Tobias no-
tarius totū
martyrij or-
dinem pan-
dit.

for. arcif-
fima

Horredum
in modum
trucidatur.

Circa crepusculum ventum est ad locum insidiarum, & ecce Comes enormi-
tatem concepti facinoris considerans & abhorrens, dicere coepit ad suos:
Vx mihi misero. Quid est, quod facere volui, vt dominum & cognatum me-
um occiderem? Sed mox illi, quos ipse iam antè flatu Behemoth succende-
rat, eum rursus inflammantes, ad eò ad facinus instigauerunt, vt instar colubri vene-
num, quod ad breue tempus euomuerat, ardentius resorberet & resumeret: statimq;
cum Heriberto de nece Episcopi tractans, voluntatè suam ei exposuit. Ille confestim,
vt edoctus fuerat à fratre suo dapifero, assumpto secum Heriberto de Suueren, domi-
num Archiepiscopum præcesserunt: & cum in ascensu montis esset, Comes ait: Do-
mine, hæc est via nostra. Cui Episcopus respondit: Dominus nos custodiat. Non enim
sine suspicione fuit. Tunc parum expectas Comes, alios famulos post eum misit, præ-
cipiens eis, vt Heriberto assisterent in eo, quod ille moliturus esset. Cumq; iam con-
cauam viam, quæ in summitate duabus hincindè semitis cingebatur, dominus Epi-
scopus ingrederetur, præmissi serui Comitum cum tanto strepitu aditum præoccupä-
runt, vt etiam ipse pontifex, sicut hodiè testis est Cellarius de Hemmerode, turbatus
miraretur. Alij à dextris, alij à sinistris gradiebantur: quidam verò retrò cum Comitibus
insidias obseruantes, sequebantur. Tunc Heribertus signum eis dans, qui in latebris
erant, tam horrificum edidit sibilum, vt non modò homines proditoris ignari, sed
etiam equi, quibus insidebant, stuperent. Mox ij, qui præcesserant, extractis gladijs re-
uerfi sunt. Id vbi conspexit miles quidam, qui inter illos & Episcopum erat, terribus
clamauit: Domine, ascendite citò dextrariū vestrum, quia mors in ianuis est. Duce-
batur enim dextrarius à tergo eius à nobili adolescète de Hemirbach. Videntes au-
tem famuli Comitum, quòd dextrarium ascendisset, obiecerunt se ei, & vnus ex illis
vulnerauit eum grauius in cruce, nullo eum defendète, excepto milite Cunrado de
Tremonia, qui districto ense Heriberto Rinekore se obiecit, quem tamen is Heriber-
tus anteuerrens, dirè in fronte percussit: & cum se ab illo Cunradus auerteret, alio
ictu inter scapulas eum vulnerauit. Atq; hic est ille Heribertus, qui pauloantè domi-
num Episcopum præmonuerat, vt si secus, quàm ipse sperabat, res eueniret, excusare
se posset. Vt autem viderunt hæc illi, qui erant cum Episcopo, omnes relicto eo fugerunt:
& impletum est in illis, quod per prophetam de capite nostro scriptum est: Per-
cutiam pastorem, & dispergètur oves. Quid post hæc de illo gestum sit, tum propter
suiorum fugam, tum propter imminentem noctem plenè sciri non potuit. Sed ecce
nutu Dei actum est, vt Comes Fridericus ab Vrbe rediens, Coloniam captiuus addu-
ceretur, ex quo martyrij eius ordo modusq; cognitus est. Is enim facinus suū palam
confessus, paricidij reos nominatim expressit, etià fratres suos de reatu accusans. Ca-
ptus est cum eo, & milite quodā, Tobias notarius eius: qui in vinculis positus, ad præ-
ces quorundam Canonicorum, qui me ad scribendum amplius sollicitarunt, vt verius
scribi posset, quemadmodum & à quibus occisus esset Episcopus, spe consequendæ
venia manifestauit, Deum testè adhibens, se vera dixisse, prout ipsius Comitum in ago-
ne, & aliorum nefandorum Romæ confessio patefecit. Vt ergò Tobias ille scripsit,
cum dominus Episcopus in via cõcaua positus adhuc esset, satellites præire iussi, tan-
ta vi arrepto freno dextrarium eius verterunt, vt frenum ei è manibus extraherent:
cumq; ex vtraq; parte aliò diuertere non posset, quòd via arcta & concaua esset, per
mediam illam fugere coepit. Illis autem eum insequeñtibus, Ioachim dextrarium eius
in femore vulnerauit: & cum ex neutra parte in via eū antecedere possent, Heriber-
tus extra viam cum equo exiliens, in * acurissima semita, sicut ipse confessus est, eum
preueniens, per capitū arripuit, & eum ex latere ad se inclinans, secum in terram tra-
xit. Sed mox violenter surgète beato Episcopo, quia fortior illo erat, eum extra viam
in rubo Comes audisset, propius accedens, clamasse dicitur: Apprehendite & tenete
eum, quia fortior nobis efficitur vir. Cumq; verba supplicationis ederet Episcopus &
diceret, Sancte Petre, quid mihi imputant homines isti? stendens Fridericus ait: Ca-
dite latronem, ceditate, qui & nobiles exheredat, & nemini parit. Tunc Gisbertus vi-
dens Heribertum chlamydi eius inhaerentem, ocyus descendit, & suribundè accu-
rens,

rens, primum vulnus capiti eius infixit, secundo ictu vibrans ferrum, manum eius, ut
 puto, amputauit, corpusq; eius gladio transfixit. Tobia sunt hæc. Eadem hora Iordanus,
 qui ab eo proscriptus fuerat, superueniens, maximum vulnus capiti eius imposuit,
 quæadmodum in Isenburg iacitauerit, semel atq; iterum dicente Episcopo: Eheu,
 cheu. Tum seorsum eum inclinantes, Heribertus primò cultello eum perdidit, Comite,
 ut aiunt, eiulante & clamante: Heu me miserum: nimium est. Cùm autem Gisbertus
 caput ei præcidere vellet, à Godofrido, quem Comes ad prohibendum miserat,
 per capillos abstractus est. A quercu aut, vbi primò cædi cœperat, vsq; ad locum,
 vbi detractus est & extractus, vbi hodiè super martyrium eius sacellum fabricatum
 est, vix decem passus distant. Vbi super eum velut canes rabidi ac famelici, filij perditionis
 congregati, cultellis acutissimis ad hoc præparatis sic totum corpus eius perfoderunt,
 ut à vertice vsq; ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ita
 ut dicere posset cum Propheta in persona Christi, cuius membrum effectus est pro
 iustitia moriendo: Circunderunt me canes multi: concilium malignantium obsecit
 me, &c. Porro vnus ex eis, instâr eius qui latus Domini lancea aperuit, fertur eum
 sub pede incidisse, exploraturus an extinctus esset. Deindè ad equos suos singuli reuertentes,
 ad Comitem conuenerunt, corpore Episcopi in terra relicto. O cæcam temeritatem,
 ô furorem mille moribus plectendum, ô rabiem non hominum, sed belluarum,
 quæ non est verita tam audacter, tam crudeliter, tam viliter & indignè occidere
 Christum Domini, sacerdotem Domini, pontificem magnum, & non qualemcunq;
 pontificem, sed pontificum patrem ac principem: & quod magis terrere debuerat,
 Ducem fortissimum, & Romani regni tutorem. Patrato tanto paricidio, homines
 malo dæmone pleni cum suo Comite, immò totius malitiæ fomite recedentes,
 Domini sacerdotem, acsi vnctus non esset oleo, reliquerunt in sterquilinio. Miles
 autem quidam Leonies nomine, qui illi adhæserat, cùm primùm detentus & vulneratus
 fuit, Henricum Cellarium de Hemenrode, qui paulùm præcesserat, subsecutus, ait
 ad eum: Heu domine Cellarie, quid faciemus? Dominus noster Archiepiscopus grauius
 vulneratus est, & à Comite Friderico captiuus abductus est. Cui ille, supra
 quàm credi potest turbatus, respondit: Pium est, ut reuertamur & videamus, quid
 circa illum agatur, vel quorsum abducatur. Cumq; simul reuersi essent ad locum cædis,
 audiunt clamores carnificum illorum in nemore errantium. Erat enim nox, & cùm
 vndiq; circumspicerent, offenderunt corpus martyris extinctum, confossum, ipsoque
 ad spectu nimis horrendum. Valdè igitur consternati, suadente Cellario, nè à feris
 corpus exanime, si illic nocte remaneret, indignè attraheretur, abeunt ad proximas ædes,
 atq; indè bigam stercorariam, qua illa die firmus euectus fuerat, adducunt: & ecce
 corpus clarissimi principis, quod ex parte vestitum reliquerat, penè totum reperiunt
 nudum. Nam præter femoralia & subuculam, quæ collo eius adhærebat, nihil ei reliquerant:
 diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerunt. Quæ omnia ita erant sanguine
 infecta & dilacerata, ut tanquàm nulli vsui accommoda spoliatores illi neglexerint.
 Per quæ tamè hodiè multi sanitatis beneficia consequuntur. Cellarius verò & miles
 atque eleemosynarius corpus tollentes, & linteamini inuoluentes, vehiculo imposuerunt.
 Cumq; Suuelme illud perduxissent, & in ecclesia ponere decreuissent, non permisit
 sacerdos, contaminationem basilicæ prætexens, cùm potius sanguine martyris
 dedicaretur. Sed propter hoc & alia quædam, quibus martyris gratia se indignum
 reddidit, vsq; hodiè satis grauius in suo corpore diuinitus flagellatur. At tamen
 positus est in eadè domo, in qua pernoctare & comedere proposuerat sacerdos
 Dei viuus, duæq; candelæ dedicationi præparatæ illic collocatæ sunt, vna ad caput,
 altera ad pedes. Cùm autè inter se vigiliis noctis partiti essent, & Cellarius vsq;
 ad mediam noctem corpori assideret, precèsq; horarias beatæ Dei genitricis & virginis
 Mariæ lectitaret, sicut hodièq; testis est, nunquàm aliquid horrois ex cõtractu
 illius, ut de cadaueribus occisorum fieri assolet, passus est. Haud dubium, quin
 ex præsentia sanctorum Angelorum gratia hæc extiterit, qui apud corpus
 martyris cælestes excubias celebrabant. Fuerat autem is Henricus Cellarius
 ante conuersionem miles, & tantò fortasè ad huiusmodi opus expeditior & audacior, quanto assuetior.

Vt corpus eius ad cœnobium Montense delatum sit. Cap. 8.

Manè martyris corpus curru impostum est: cumq; illud deducerent, plures
 ex familia Episcopi, qui timore mortis dispersi fuerant, deducenibus adiuncti
 sunt. Venientibus autem ad nouum castrum, quod beatus Episcopus

SURILUS

RVII
5

Innumeris
vulneribus
conficitur.

psal 21.
Iohan. 19.

Relinquitur
corpus tati
viri ab im-
pulsis occo-
ribus inle-
pultum.

Diploidem
Autor vocat
wanbasium.
Est vestis
prima subucula.
Sacerdotis
cuiusdã re-
meritas pa-
nitur à Deo.

Honori ficē
à fratribus
Mōtēnsis cō-
nobij, corp
martyris
excipitur.

Innocētē,
pro, imme-
ritō.
Miraculū.

Visōes de
gloria eius.

Nota, corp
eius quadra-
ginta septē
vulneribus
confossum.

Martyriū,
baptismus
sanguinis
dicitur.

Summo o-
mnīū dolo-
re corpus
Coloniam
infertur.

Quantū
amārit Ec-
clesiā suam

Defertur
corpus eius
in ecclesiā
S. Petri
Apostoli.

fuis expensis ædificauerat, cum intrare vellent, vt illic corpus lauaret & componeret, negatus est introitus, timore, vt æstimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montensis cœnobij, ante castrum illis occurrit, eoq; duce ad monasterium festinaturn est. Cumq; appropinquarent monasterio, fratres cum Cruce & thuris suffitu eis obuiam processerunt. Corpore sacro in feretrum de curru deposito, quidam e senioribus Henricus nomine, nunc eiusdem monasterij Prior, lintheam de capite martyris remouit, vultum eius eruentum & confractum fratribus ostendens. Quo viso, lachrymati sunt valde, tā dilecti patris morte, & tali morte, plurimum conseruati. Specialiter enim ille dilexerat Montense cœnobium, vt porē ab eius proanis fundatum. Henricus verō cum ob cruris infirmitatem vno pede nutaret, cogitās beatum virum à nocentibus innocenter occisum, brachium eius nudum nuda manu tetigit, & plena fide eandem benedictionem ad crus nudum transmittens, gradū pedis vacillantis roborauit. Nam sicut ab eius ore nup̄ audiui, ipsa hora cœpit lenius habere, & gradatim proficere. Deinde cum vocibus lachrymosis corpus in oratorium illatum est, & eadem nocte quibusdam fratribus miracē visiones de gloria martyris in somnis oblatae sunt. Postea magno studio corpus eius in cœnobio lotū & confeceratum est, myrrhaq; & sale conditum, & vestibus sacerdotalibus decenter indutum. Numerata tum sunt in martyris corpore quadraginta septem vulnera, exceptis paruis punctioibus: nec hoc sine sacramēto. Nam quadragenarius numerus est pœnitentiæ: septenarius verō, spiritualis gratiæ. Accepit igitur Christi martyr quadraginta septem vulnera, vt ijs significaretur per cordis pœnitundinem & oris confessionem accepisse eum septiformem gratiam spiritus sancti, cuius dono perductus est ad martyrij gloriam. Nulli dubium est, quin vera contritio & vera confessio deleat peccata quoad culpam, & satisfactio exterior pœnam, ita tamen, si contritio sit sufficiens. Quæ verō satisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsus. Duo sunt, per quæ plena fit remissio, mediante contritione in adultis, baptismus aquæ & baptismus sanguinis. Vtroq; satisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim macularū post primū contraxit, secundo, vt speramus, totum diluit. In omnibus siquidem membris, in quibus peccauerat, punitus est: In capite quidem multipliciter, sicut apparet in eius pileo, scilicet in vertice, in fronte, in occipite, in temporibus, labijs & dentibus, idq; tam grauitur, vt riuuli sanguinis inundantes & decurrentes, foissas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus est, itemq; collo, humeris, dorso, pedore, corde, ventre, coxis, cruribus & pedibus: vt cognoscas lector, quali baptismo Christus in martyre suo diluere dignatus sit, quicquid culpæ contraxerat.

Vt corpus eius Coloniam perlatum, totius vr̄bis mœrore exceptum sit: & de destructione castri Valantiæ. Cap. 9

Feria secunda pontificis corpus Coloniam perducitur, & ad gradus ecclesiæ sanctæ Dei genitricis, cum mœrore totius ciuitatis excipitur. Quantus tum illic fuerit gemitus, dolor, planctus Clericorum, clamor & vlulatus eorum, qui erant in ministerijs, plebis diuersi sexūs & ætatis quanta vociferatio, pæstoris sui mortem deplorantium, probitatis eius insignia commemorantium, & Friderico mille mortes imprecantium: nullius vox dicere, nullius stylus conscribere sufficit. Præferebatur feretro interula, martyris sanguine purpurata, quæ ad commiserationem mouit vniuersos. Nec mirum, si Colonia tanto pastore viduata planxit. Erat enim ille maxima columna templi, honor Cleri, inter proceres regni famosissimus, patria pater: & vt breuiter dicam, speciale decus sui temporis. Tam autem fidelis fuerat Ecclesiæ sibi commissæ, vt quodam tempore vni e ministris suis dixerit: Non tuam sollicitus es, vt liberis tuis, quos vnice diligis, amplam relinques hereditatem, quàm ego sollicitus sum, vt beatum Petrum & Ecclesiam eius hereditate dicem. Republica quoque tam fuit utilis, vt neq; corpori, neque expensis parceret, modò prodesset multis. Deportatur inde corpus martyris per curiā Episcopalem cum lachrymis multis, cum Crucibus & thuribus in domum beati Petri, ibiq; deponitur, multaque ei beneficia per multos dies tam in Missis, quàm in Psalms, more Christiano impenduntur. Diu enim in illa ecclesia mansit corpus inhumatum, quod per futurum præsentare, & de percussoribus eius cōqueri statuisent, sicut & factum est. Ea enim caua sacrum corpus coquentes, carnes ab ossibus separauerunt. Sicut autem testatur qui aderant, ita martyris caluaria gladijs cadentium, confracta & comminuta fuerat, ve

de caldario corpore extracto, particulatim vix posset coniungi. Cum tristis rumor occisi pontificis Ecclesiam perturbasset, Dux Vualramus dolorem super dolorem eius addens, tertia die à cæde eius, antè quàm corpus eius venisset Coloniã, congregato milite copioso & multis rusticis, castrum Valantiam, quod beatus vir ad munimentum terre non longè à castro Rodensi, maximo sumptu edificauerat, absens obse-
Castrum Valantia à Duce Vualramo diruitur.

dit, & post paucos dies cum magno suorum tripudio deiecit. Nam propter Episcopi repentinum interitum, & Vualrami improuissimum aduentum, qui in castro erant, propter penuriã annonæ, armorum & propugnatorum, hostibus se dederunt. Vualramus vt à factò excusare se posset, sicut & fecit, præsens adesse noluit: sed fratrem suum Gerardum cum filio Vualramo ad castrum destruendum misit. Aiebat enim in suam ignominiam illud extructum. Gerardus verò, qui in castro diruendo multum feruebat, eodem die, quo solenne tricenarium eius, qui castrum extruxerat, agebatur Colonie, vita priuatus, in Vuassenberg sepultus est. Eum post quinque menses frater eius Dux Vualramus secutus, eandem viam vniuersæ carnis ingressus est. Post cuius mortem duo filij eius Vualramus iunior & Comes Henricus, graui admodum infirmitate correpti, satis vexati sunt, nec adhuc plenè conualuerunt. Causam verò tum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus nouit.

Vt subsacrificio Episcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

Sexta illa feria, qua castrum fuit euersum, septenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia sacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabrielis in Rode, eiusdem vocabuli castrum vicinũ pro anima martyris Missam celebraturus ascendit. Cumq; dictis secretis, post Sanctus Canonem inchoaret, ecce sanctum Episcopum pontificalibus indutum, vultu hilari sacro altari ad stare videt: & cum Crucis signa exprimeret super panem & calicem, beatus pontifex per totum Canonem sacerdoti se conformans, eodem modo & iisdem vicibus sancta consignauit, dexteram eleuans. Cum autem ventum esset ad eum locum, vbi defuncti nominantur, & eum sacerdos nominasset, expleto sacramento, ait illi Episcopus: Frater, non est necessè, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili, & adiecit: Noueris pro certo, quòd omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, malè peribunt, idq; citius, quàm credi possit. His dictis, disparuit: Ludouicus verò Missa completa, omnibus quæ videbat, indicauit, testem Deum adhibens ita se habere.

De electione Henrici successoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad viciendam necem eius. Cap. 11.

Sequenti die, id est, sabbato, castro Valantiæ destructo, turris à Clero Colonie erecta est contra faciem Damasci. Cum autem status regionis ex morte pontificis valdè turbatus esset, timerentq; primores & Clerus, nè fortè ciues cum Vualramo propter priuilegia, quæ dominus Engelbertus communis vtilitatis causa confecerat, aliquid contra Ecclesie libertatem molirentur, sicut eis postea dure satis impostum est, diem, qui est decimusseptimus Calendas Decembris, qui nomen erat à cæde pontificis, electioni præfixerunt. Quo die, mediante & cooperante domino Theodorico Treuirensi Archiepiscopo, Henricus Bonnensis Prepositus in pastorem & Archipresulem consensu vnanimi electus est. Quo iuxta morem in Episcopi sede residente, clamores ministrorum, id est, eorum, qui ministerijsungebantur, de nece domini sui conquerentium, renouati sunt, & ab eis interula martyris in sinu eius deposita est. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit se sanguinem eius quoad viueret, vindicaturum. Quàm studiosus autem & feruens hæc tenens & fuerit & fit in ea vindicta persequenda, ita vt neque corpori, neque pecunijs parcat, sequentia declarabunt. Eo quidem die, quo sacerdotio initiatus est, ad gloriam martyris dilatandam, coram altari beati Petri exiguitati meæ humiliter satis iniungere dignatus est, vt quæ ab eo insigniter gesta sunt, & miracula quæ per eum Dominus operatur, ad posterorum notitiam scripto transmitterem. Cumque me excusarem, & dicerem, mihi id non licere, Priori meo, qui præsens erat, præcepit, vt me cogeret obedire: quod & fecit. Itaque cum multos in sua diocesi habeat viros sapientes & eloquentes, vt potè theologos, rhetores & philosophos, qui beati antecessoris eius vitam, martyrium & miracula elegantis stylo scribere, & floribus rhetoricis ornare possent, si materia laude digna, sermone inculato à me tractata fuerit & explicata, non mihi, quem cogit

URILS

RVII
5

obedientia, sed illi potius, qui iniunxit, imputandum est.

Vt ortæ sint inimicitie inter Henricum electum, & Vualramum Ducem &c. Cap. 12.

Inferus est
Vualramo
Duci.

Cum in electione præsentibus adesset dux Vualramus, & filius eius Henricus, intantum commotus est Archiepiscopus electus, ut feuda, quæ Vualramus à beato Petro habebat, & quæ filius eius habiturus erat, porrigere recusaret, idque ob supradicti castri destructionem. Civibus etiam negavit gratiam suam ob privilegiorum cõremationem, & societatem cum Vualramo initam, atque etiam ob alia quædam, de quibus omnibus non est huius temporis texere historiam.

Vt Fridericus Comes in curia Regis proscriptus sit. Cap. 13.

In Comitibus
ostenditur
casus mar-
tyr.

Fridericus
proscribitur.

Concilium
Moguntinũ.

Fridericus à
Legato &
synodo ex-
communicatur.

Concilium
Leodienle.

Ascendens inde Francofurtum ad colloquium Regis electus Episcopus, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Cisterciensis deferendum commisit, puta Godefrido Abbati Montensi, & Henrico Abbati Vallis S. Petri. Cumque præsentatum esset corpus Henrico Regi atque principibus, & cum eo mortis eius insignia, interula, diplois & pileus: ijs, qui corpus precedebant districtis gladijs, ut habent legum iura, contra Fridericum latronem vociferantibus, turbatus est Rex, & omnes qui cum illo erant: maximè autem Rex puer, qui perinde ut lugere solet filius patrem, & puer tutorem suum, extinctum planxit Episcopum: Proscriptionem verò Friderici in celebri cõuentu Norenbergensi factam renouavit, omnibus ei abiudicatis tam allodijs, quàm feudis. Feuda libera adjudicata sunt dominis suis: allodia proximis, ministeriales siue ministri & homines à iuramento ei præfinito absoluti. Vxor eius vidua, liberi eius orphani sunt iudicati. Electi quoque, Archiepiscopi nomine illic denunciatum est, quicumque Fridericum captivum ei exhiberet, illum mille marcas Colonienfes ab eo recepturum. Infeudatus inde à Rege electus Archiepiscopus, cum corpore martyris Moguntiam descendit, ubi dominus Cunradus Portuensis Episcopus, & legatus in Aduentu Domini Concilium celebravit. Ibi enim eius præcepto congregati erant diuersarum urbium Episcopi, & Abbates multi. Is ob necem præfulis multum consternatus, in sermone suo multis eum in eodem Concilio præconijs extulit, martyrem prædicans, & cæteris Episcopis, qui bonis Ecclesiarum suarum cognatis & nepotulos suos infeudant, vel dum ea illi diripiunt, dissimulant, exemplum eum statuens. In eodem Concilio ab illo totius Germaniæ legato Cunrado, Fridericus Comes etiam spiritali gladio punitus est. Cum enim eum excommunicaret cum vniuersis Ecclesiarum prælatis illic congregatis, præcepit per omnes p̄uincias legationis suæ, id est, Moguntinensem, Coloniensem, Treurensem, Bremaensem, & Magdeburgensem, in omnibus ecclesijs per omnes Dominicas cum extinctione candelarum eum excommunicari: nec eum solum, sed etiam omnes eius adiutores, à quibus, vel quorum consilio occisus est præful: itemque omnes, qui reos necis eius fouerent, vel eis communicarent. Exhibita quoque in eodem Concilio sunt Cunrado Legato literæ Theodorici Monasteriensis Episcopi, & Engelberti electi Osnaburgensis, germanorum fratrum Friderici: quorum prior de sacrilegio se excusauit, paratum se dicens canonicè se purgare: alter Episcopum ordinari se petijt. Respondit Legatus, se proniorem ad parcendum, quàm ad puniendum, modò se excusare possint: diemque eis præfixit, quo se purgarent in Concilio Leodienfi. Quò cum venissent, nobilibus conductum eis ex mandato Cardinalis Legati præstantibus, nec se canonicè cum septem Episcopis purgare possent, primoribus Colonienfis, multisque alijs eos accusantibus, Legatus ex consensu Episcoporum plurimorum, qui præsentibus erant, ad dominum Papam illos transmisit: cui etiam inter cætera hæc scripsit: Examini vestro dirigimus hos duos Episcopos, grauius de domini Engelberti nece infamatos.

Vt punitus sit Arnoldus miles, cum martyri malediceret.

Cap. 14.

VT autem ad superiora redeamus, corpus martyris à duobus supradictis Abbatibus per Rheni aluenum Coloniã reducit. Cumque venissent contra Vuesseling pagum, duobus milliaribus à Colonia distantem, miles quidam Arnoldus nomine, è litore prospiciens, ubi didicit pontificis Engelberti ossa reuēchi, in contumeliam martyris erupit, ita dicens: Multi aiunt, dominum hunc, qui cõplures læsit, damnis affectit & exheredauit, sanctum esse & miracula facere. Hoc si verum

si verum est, quod tamen ego non credo. Hæc mihi Deus faciat & addat, ut antequam moriar, insanus efficiar. Multa uero illum beatus Episcopus quadraginta marcis ob culpam filij eius, qui foeminam vi oppræsserat. Qua tamē in re multum ei pepererat, ut facinus morte plectēdum, tam modica pecuniæ damno mulctaret. Ut verò ostenderet Deus, quā periculosum sit homini ponere in calum os suum, eodem die maledico vertiginem capitis immisit: & cum paulò post aliena loqueretur, uxorem cum cæteris cadere cœpit, itēque sacerdotem qui ad confessionem eius audiendam vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincitur, custoditur tanquā furiosus, & sequenti die post multa blasphemiarum verba sine viatico & confessione animam insanus expirat. Induerat enim maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Itaque nemo debet sibi malum imprecari: quia licet benignus sit spiritus sapientiarum, non tamen semper liberabit maledictum à labijs suis. Hæc mihi retulit miles quidam, qui has Arnoldi blasphemias audiuit, nec tamen compefcere potuit blasphemantem: & vix est quisquam in vicinia, quem tantū lateat miraculum. Audiant recentem militis huius poenam, atque vtiā non etiam æternam damnationem, qui quacunq; ex causa martyri detrahentes, & gloriæ eius inuidentes, dicere solent: Nequaquam credere possumus, virum superbum, auarum, & prorsus mundo deditum, miracula posse edere. Considerant illi, quid aliquandò fortalsè fuerit: sed quid per martyrium factus sit, non attendunt. Credant saltem saluatum, quem demones martyrem confitentur.

Quid de eo dixerit Magdeburgi demoniacus quidam. Cap. 15.

EST in ciuitate Magdeburgensi quidam obsessus à dæmone pessimo, qui nullius timet exorcismos, nec vult respondere, nisi vni sacerdoti, qui specialē gratiam contra illum accepit à Domino: cui etiam sæpè noua & occulta dicere confueuit. Postridiē eius dici, quo occisus est Episcopus, præcepit illi sacerdos, ut aliquid noui ipsi diceret. Illo diutius reluctantē, & presbytero instante, miro modo cœpit dæmon ridere, cachinnari, manus complodere. Cumque sacerdos diceret, Quid habes, & quæ causa est tanti tripudij tui? respondet ille: Eia, eia: serò ille Engelbertus, qui Colonia Episcopus erat, occisus est. Stupente sacerdote ac dicente, Mentiris: ille respondit, Cito percipies. Et sacerdos: Fuisisti in morte eius? Fui, inquit ille: immò non sunt tot graminis herbulæ, quot ibi congregati fuimus. Cumque sacerdos diceret, Quid factum est de anima eius? lugubri voce respondit: Quando oculi eius sanguine obducti & oppressi fuere, anima nobis crepta est, & quò peruenierit, ignoro. Post triduum audientes de morte pontificis, satis admirati sunt, quibus prius verba dæmonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgensis à loco cædis penè quatuor abest mansionibus. Etsi autem diabolus mendax est ab initio, & pater eius, constat tamen ex Euangeliorum testimonio, eum aliquandò vera dicere contra suam voluntatem, maximè cum exorcizatur, ut hoc speramus, quod subiungimus.

Quid dæmon ex alio quodam obfesso de eo dixerit: & ut diuersæ sint martyrii species. Cap. 16.

IN diocesi Treuirensi est cœnobium sanctimonialium Ordinis Cisterciensis, quod, ad sanctum Thomam, vocatur. Illic ante hos duos menses energumenus quidam in oratorio eiusdem martyris, de statu quarundam animarum tam secularium, quàm religiosorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus respondit, ut qui illic aderant, vera eum dicere non ambigerēt. Cumque domina Elisabeth, eiusdem domus Abbatisa, eum interrogaret, num interfuisset cædi Episcopi Engelberti, & ille respondere noller, adiuratus validissimis exorcismis ut diceret veritatem, sic ait: Quaris, an fuerim in morte eius. Vtique fui: immò meo consilio interfectus est. Ego Fridericum & satellites eius incitavi, ego ad facinus illos animavi: ego, ut re ipsa malitiam conceptam implem, effeci. Dicente Abbatisa, Vbi est anima eius? respondit: Eheu, heu subtrahita est mihi & socijs meis, qui illic conueneramus. Ità se ante mortem preparauerat, ità se lauerat, (cōtritionem & confessionem significans) ut nostriuris nihil esset in illo, & adiecit: Nōstis, cur tot ille miracula faciat? Respondentibus illis: Nos id ignoramus, sed volumus, immò præcipimus tibi in nomine Christi, ut nobis id indices: subiūxit, Quando volutabatur in suo sanguine, & iam moriturus erat, percussoribus suis medullitus ignouit, ità dicens: Pater, ignosce illis. Propter hunc sermonem tam potēs effectus est apud altissimum, ut non negetur ei, quic-

Homo maledicte, male de martyre loquens, diuinitus punitur.

Psalmos.

Sapientia.

Serò, id est, hesternò vespere.

Iohan. 3.

Dæmon adiuratus quid de Engelberto dixerit.

Nota cur tanti ponderis sint preces eius.

URILS
R VII
5

quid ab illo petierit. Idque pro comperto habeatis, nunquam vllum Coloniae sedisse Episcopum in pontificis cathedra, qui tantum possit apud Deum, tantique apud illum meriti sit, vt Engelbertus. Sed hic fortassis obijciat quisquam Maternum & Seuerinum, aliosque sanctissimos Ecclesiae Coloniae Episcopos, quorum vita fuit irreprehensibilis, & sanctitas in Christo probata. Sed responderetur, hunc fuisse martyrem, illos non fuisse. Consummatus in breui per martyrium Engelbertus, expleuit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & columnas Ecclesiae ordines praefigurati sunt, pelles tegebant arietum rubricatae. Arietes, qui duces gregum sunt, significant Ecclesiae praelatos, qui verbo & exemplo, siue vtriusque Testamenti cognitione, quasi duobus cornibus gregem sibi commissum custodire tenentur. Quorum pelles rubricantur, cum pro subditorum salute, vel zelo iustitiae mortem oppetentes, vt beatus Engelbertus, lauat stolas suas in sanguine agni. Ipse quidem Engelbertus, reuera fortis aries fuit, quippe qui duobus cornibus suis, id est, gemina potestate, spirituali & seculari hostes Ecclesiae Coloniae ventilaui. Quod si obijciatur de sanctis Euergislo & Agilolpho Episcopis Coloniae, etiam illos passos esse: responderi potest, non tanti meriti fuisse causam martyrii eorum, sicut Engelberti. Alter enim illorum noctu a latronibus clam occisus est: alter vero palam a raptoribus, qui diocesis eius terminos peruaserant. Illos martyres fecit pietas & innocentia vitae: hunc vero virtus obedientiae & zelus iustitiae. Sicut diuersae sunt species martyrii, ita & causae diuersae. Agnus occisus est ab origine mundi, ait scripturae auctoritas. Agnus Christus est, qui in quibusdam suis membris occisus est propter innocentiam, vt in Abel: in alijs propter iustitiam, vt in prophetis: in alijs propter zelum legis, vt in Machabaeis: in alijs propter constantiam fidei, vt in Apostolis. Recentiori tempore in sancto Thoma Cantuariensi Episcopo, occisus est propter libertatem Ecclesiae conseruandam. Eadem causa mortis extitit in praesule nostro Engelberto. Occubuit ille pro libertate ecclesiae Cantuariensis, iste vero pro defensione ecclesiae Essendientis. Liberavit ille ecclesiam Anglicanam sanguine suo de graui iugo Regis Henrici: liberavit iste aequae morte sua Ecclesiam suae defensionis commissam, ab intolerabili executione Comitis Friderici. Et licet beatus Thomas ante passionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quae non pertulit Engelbertus: in ipsa tamen passione doloris, angoris & ignominiae certum est Engelbertum tolerasse. Ille enim, vt legimus, in capite vno ictu casus, a sacrilegis relictus est in templo: iste vulneribus permultis toto corpore confosus, nudus relictus est in sterquilinio. Sanctus Thomas occisus est ab eis, qui aperte eum oderat: sanctus vero Engelbertus, quod maiorem afferre solet dolorem, & augere inuidiam, a cognatis & amicis, a quibus nihil metuebat, quosque ipse sublimarat. Philosophi cuiusdam sententia est, duplicari dolorem, cum ab eo, a quo bonum merueris, venit: itemque tanto iniuriam magis affligere, quanto propinquior est, qui fecit. In de etiam est, quod Dauid propheta dicit in Psalmo: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, & caetera, quae sequuntur. Reportatum denique corpus sacrum gloriosi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniae in ecclesia beati Petri in sepulcro decemissimè preparato iuxta mausoleum nobilissimi praesulis & Archiducis Philippi, quod est in dextera ecclesiae parte, contra portam Australem, sexto Calendas Martij dominus Conradus Porruensis Episcopus & sedis Apostolicae Legatus, coram innumerabili multitudine diuersae dignitatis, ordinis, sexus, & aetatis sepeliuit. Quanta illic quotidie miracula fiant, in libro virtutum eius partim declarabitur. Passus est autem beatus martyr anno gratiae millesimo ducentesimo vicesimo quinto, mensis Nouembris die septimo, anno pontificatus sui decimo, sub Honorio Papa III. imperante Friderico II. monarchiam caeli & terrae obtinente Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant per infinita secula seculorum, Amen.

De celeri vindicta percussorum eius, & morte misera Friderici Comitis.

Cap. 17.

SVperest nunc, vt dicamus, quanta & celeritate & seueritate omnipotens Deus famuli sui sanguinem, tum per seipsum, tum per humanum ministerium vindicauerit. Quantum enim displicuerit sacrilegorum facinus, licet martyris passio placuerit, poena subsequens manifestat. Vox animarum pro Christo interfectorum, cuiusmodi est in Apocalypsi: Viquequò, Domine, sanctus & verus, non

Apo. 6.

non

Non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Non dñi expectant Dominus, non annum, non mensem: sed statim martyris sui Engelberti sanguinem ad se de terra clamantem, vindicare coepit. Vindicavit autē gladio materiali, vindicavit gladio spirituali, idque, sicut martyr octavo die ab obitu suo, Ludouico Rodensi prädixerat, tam celeriter & tam acriter, vt à nobis credi non posset. Nōneris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, malè perituros, & hoc citius, quàm credi possit. Quarto enim die vnus satellitum funestorum ab Henrico Comite Tuitij captus, in insula Rheni ante ciuitatis moenia, rota supplicio affectus est sine vlla misericordia. Nō multò post alius quidam capitur, & vinctus Coloniā mittitur: vbi pedibus ad equos ligatus, cum per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus esset, membris omnibus securi contractis, in rota extra muros positus est. Aiunt duos alios alibi consimiles dedisse poenas. Cateri verò tam nobiles, quàm serui eorum, timore mortis natale solum cum possessionibus suis relinquentes, cum duce suo satana vsque hodiè circumueunt terram, & perambulant eam. Ipse autē totius mali caput Fridericus, cum duobus fratribus suis Vuilhelmo & Godefrido, vt supra dictum est, excommunicatus, ac deinde proscriptus, proiectus à facie Domini, sicut Cain, qui fratrem suum occiderat, vagus & profugus factus est super terrā, nusquam acceptus, nusquam tutus, ità vt dicere possit cum Cain: Omnis qui intenerit me, occidet me. Interim castrum eius Isenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pōtificis obsidetur, deditur, & solentis destruitur. Cumque obsessi multi essent, & vitæ necessarijs abū darent, tantus eos timor inuasit, vt castrum diū tenere non auderent. Indè autem vxor Friderici cum liberis educa est, vt ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore scriptum est: Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, eijciantur de habitationibus suis. Scrutetur foenerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis suis Fridericus cū vxore, liberis & fratribus eliminatus est. Theodoricus verò Episcopus Monasteriensis cum fratre Engelberto, in Osnaburgensem Episcopum electo, in Concilio Leodiensi suspensi, Romam profecti sunt. Profectus est etiam cum eis Fridericus eadem spe, qua & illi. Cumque aliquandiu in curia mansissent Episcopi, nec proficerent, eò quod se sufficenter purgare non possent, procuratoribus Ecclesie Coloniensis reclamantibus, & literis principum eos accusantibus, ambo depositi sunt, & nō multò post tum ex dolore, tum (quod credibilis est) ex diuina vltione mortuus est Theodoricus, & in solo peregrino sepultus. Mortui sunt ibidem alij ex paricidis tres. Mortua est etiam vxor Friderici morte subitanea: cumque viscera eius eiecta essent, adeò cor eius ex dolore, vt aiunt, emarcuerat, vt vix fabæ quantitatē excederet. Mortuus fuit ante eam pater eius Dux Vualramus cum fratre Gerardo, viri potentes. Ità miser Fridericus spe vbique destitutus, cum Romæ non impetraret misericordiā, quæ illi placeret, vel indignum misericordia, vel quod probabilius est, ad maiorem indignioremque poenam diuinitus reseruat, digressus ab Vrbe, dissimulata persona, quantum quidem potuit, cum duobus Leodium venit. Vbi à quodam, qui eum Romæ viderat, cognitus, & quod ipse Comes Fridericus esset, proditus, à Balduino milite Leodiensi fraudulenter satis captus est, & domino Henrico Coloniensi Archiepiscopo pluiquam duobus millibus marcarum venditus, ac Deo dispēsante, eodem penè die, anno euoluto, quo beatus martyr Engelbertus multorū mœore c. uirati est mortuus illatus, multorū desiderio per portam oppositā captiuus est introductus, atque indè quarto die, quo fuerat superiori anno primum Episcopi septenariū celebratum, turpillimè in rotam cum tormentis impostus est. Videtur ei congruere, quod à Domino per Ezechielē ad Regem Aegypti didū est: Expandam super te rete meum, & extraham te in sagena mea, & projiciam te in terram. Super faciem agri abijciam te, & habitare super te faciā omnia volatilia agri, & implebo colles sanie tua, & irrigabo terram foetore sanguinis tui, Vniuersa hæc impleta sunt & cōplentur in Friderico. Captus est, venditus, extractus & vinctus, in terrā proiectus & securi contractus, sicq; super rotam positus, efca factus est volatilibus agri, colles, quibus impostus est, im plens sanie sua, & terrā subtrū irrigans foetore sanguinis sui. Per triduum illud, quo vinctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in mōticulo, qui est iuxta portā sancti Seuerini, columna ex lapidibus alta satis erecta est, & in illā rota plaustri plumbo vestita, vt durare posset, transata: atque in eam rotam funibus pertractus est, prius tamē in terra

Supplicium vnus e per-
cassoribus
eius.
Item alteri
horrendum.

Gen. 4.
Ibidem.

Psal. 108.

Duo Episco-
pi ob eadem
causam depon-
tur.

Vxor Friderici subita
morte
corripitur.

Vita mors
Comitis
Friderici.
Ezech. 32.

URILS
RVI
5

brachijs & erutibus eius securi contractis. Erat tum anniuersarius dies, quo martyre sacerdoti Rodensi prædixerat, omnes percussores suos mala morte perituros. Quod accipiendum est vel de corporis, vel animæ, vel vtriusque morte. Etsi autem mala & turpi atque ignominiosa morte in corpore Fridericus periit, speramus tamen eam poenam animæ eius fuisse medicinam, quandoquidem benè contritus, & diligenter atque frequenter tam priuatim quàm publicè confessus, se reum clamauit, & poenas illatas patienter tulit, membra singula carnifici confringenda vltro offerens: & cum in dorso eius fabricaret carnifex ille immifericors, & sedecim ictus cum securi ei inferret, nullam edidit vocem, ità vt omnes mirarentur. Indè vsque ad matutinas preces in corpore durans, fertur tantum orasse, & circumstantes, vt pro ipso orarent, deprecatus esse. Fortassis ex merito martyris Engelberti, qui moriens orauit pro inimicis, gratia hæc illi præstita est. Cum autem ea omnia, quæ iam diximus, intra primum ferè annum acciderint, haud dubium, quin de alijs sacrilegis his similia vel etiam maiora audituri simus: sed de his satis. Nunc porrò de miraculis & beneficijs, quæ ob eius merita declaranda præstantur infirmis, quædam dicenda sunt ad honorem Domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto honor & imperium in secula seculorum, Amen.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE MIRACV

LIS BEATI VIRI: QVEM PRAETER PROLOGVM, OB

vitandam prolixitatem mutato stylo F. Laur. Surius in compendium rededit: sed ita tamen, vt nihil historiae desit. In superioribus duobus libris hinc inde idem ipse stylum nonnihil correxit, sed modicè, vbi res poscere videbatur.

PROLOGVS AVTHORIS.

1. Reg. 3.

Marth. 7.

Cur ei⁹ mor-
tem secuta
sint multa
miracula.

55. Euer-
gillus & Agilo-
phus episco-
pi Coloniaes.
cur non mul-
tis clarue-
rint mira-
culis.

Culi Heli caligauerunt, & non poterat videre lucernam Dei, antequàm extingueretur. Lucernam Dei esse eum, cui diuinitus datum est, Ecclesiam verbo, scripto vel exemplo illuminare, Saluator, qui lux lucis & fons luminis est, in Euangelio ostendit, cum ait: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Quia beatus pontifex Engelbertus, cuius actus & passionem in duobus libellis pro modulo ingenij mei dudum explicari, minus in vsu habuit gratiam prædicandi, siue sacras scripturas exponendi, vel spiritualiter conuersandi: propter diuinam electionem, quæ ab æterno prædestinatus est, ignorantes, postquam per mortem carnis extinctus est, per lucem miraculorum declarata sunt opera eius meritoria, quæ sibi conquiserat operibus Deo notis, maximè, vt supradictum est, contritione, confessione & profusio sanguinis sui effusione. Cum enim heu tristis rumor occisionis eius insonuisset, multi, qui actus eius seculares nouerant, de salute eius desperantes, aiebant: Heu modò perdidit corpus & animam. Audierant enim, quòd à cognato suo Friderico Comite occisus esset, eò quòd eum exheredare vellet. Vndè necesse erat, vt signa eum sequerentur. Signa enim non sunt de substantia sanctitatis, sed quædam indicia sanctitatis. Nec fuisset necesse, dominum Episcopum Engelbertum miraculis clarere post mortem, si vitæ perfectioris fuisset ante mortem. Beatus Euergilius & sanctus Agilolphus Coloniaes Episcopi, ambo à nocentibus innocenter occisi, martyrio coronati sunt, qui tamen post mortem paucis admodum signis claruerunt: quia non erat necesse, vt post mortem commendarent miracula, quos ante mortem commendarat vita sanctissima. Voluit Dominus in martyre suo demonstrare, quantum ei placeat pro iustitia stare, & vt occisoribus suis terrorem incuteret per miracula. Martyrij eius meritum duo commendant, videlicet vindicta de inimicis eius, & gratia sanitarum, quam quotidie exhibet de infirmis. De his miraculis ad iustionem successoris eius domini Henrici Archipræsulis, aliqua scribere propono, & ea tantum, quæ mihi à personis veridicis sunt relata, siue à venerabili viro Gosuino, ecclesie beati Petri Canonico, ab ore eorum, quos martyr sanauit, excepta. Præterea miracula magna & crebra sunt in loco, qui vocatur Giuelberg, vbi occisus est: vt ibi spiritu, hic corpore præsens esse non dubitetur.

Mira-

Miracula: quæ libenter huc adscripsimus, nè quis possit de martyris sanctitate dubitare.

Milles quidam Hermānus nomine, in pago Glibach duobus & eo amplius annis adeò fuit vexatus paralyti, vt non nisi supinus in lecto dormire, neq; aliter quàm aliena opera vestire se possit. Aliquandò ergò admonitus a fratre suo, vt sancti martyris Engelberti meritis salutem donari sibi peteret, ille respondit: Equidem deportandum me curavi Nouesium ad sanctum Quirinum, Ruramundam ad Dominam nostram, & ad multorum aliorum sanctorum limina, nec exauditus sum, fortassis indignus exaudiri. Vrgente fratre, vt votum nuncuparet martyri, petijt se in aream efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis votum suscepit, si meritis martyris sanaretur, nudis pedibus, sine lineis vestibus sepulcrum eius se aditurum. Postridiè eodem loco similiter orauit. Parant enim simplices laici efficacius esse votum, sit fiat sub dio, quàm sub tecto. Tertio die cupiens idem facere, votum, cum abessent ministri, anxie circumspectans, vidit scipionem apud lectum, & quod nunquàm antea fecerat, induit se vestibus suis, scipioniq; incumbens, venit ad aream, & iam tertio humi prostratus, repetit votum. Indè surgens, sentit remissius in corpore: scipionem è manu cadentem, à terra eleuat: redit lætus in aedes, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi videntes eum, nullo sustentante, ambulantes, replentur stupore & ecstasi, præ gaudio lachrymantur: accurrunt, vt eum tent fulciant. ille respuit, dicens, à domino suo Episcopo Engelberto se curatum. Venit ad ecclesiam: coram altari prostratus, gratias agit Deo & sancto martyri Engelberto. Post preces, ob declarandum miraculum, circumit templum, atque indè domum redit. Vicini gratulabūdi accurrunt, & martyrem prædicant. Ille quinto die Coloniam venit, nudis pedibus adit martyris sepulcrum, agit gratias, custo di ecclesie omnia ordine exponit.

Paralyticus
votū facit,
& sanatur.
Mos simpli-
citi faciendū
votum sub
dio.

In cœnobio Heisterbacensi puer annorum quatuordecim, in domo hospitali fuit adeò contractus, vt ne ventrem quidem exonerare possit, nisi alienis pedibus deportatus. Eius pater, qui erat ex Conuersis illius monasterij, vbi audiuit de miraculis Episcopi, ait ad eum: Fili, cum solus fueris, fac votum sancto Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pedibus, donè esset sub dio, ibiq; vouet martyri cereum suæ statura, itemq; imaginem ceream. Eadem hora, vt in orantis fide appareret martyris meritum, puer cœpit esse meliusculus, redit ad lectulum commodius, quàm indè exierat: ait patri, si adessent duo scipiones, videri sibi se posse ingredi, iam beati Engelberti meritis adiutum. Parantur scipiones, puer graditur, miratur omnes, iam antè ductus fuerat à patre suo Nouesium ad sanctum Quirinum, sed ille hanc curationem in nouum martyrem reiecit. Postea venit puer Coloniam, inuist sepulcrum martyris, obtulit quæ vouerat, post preces totus incolumis, scipionibus illie relictis, postridiè ad nos reuersus est pedibus suis. Audiant hæc martyris obrectatores, qui aiunt: Si videremus ciues nostros, quos nouimus diu malè habuisse, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non sunt digni curari ob fidei inopiam, vel eis non expedit vt curentur: aut certè qui sic dicunt, digni non sunt videre miracula martyris. Nec ipse Dei filius omnes ludeæ morbidos curare voluit: immò scriptum est de de illo, quòd quibusdam locis non fecerit virtutes multas propter incredulitatem illorum. Porro in edendis miraculis, & fides petentium, & sanctorum merita requiruntur: quanquàm non rarò Deus etiam ingratis & indignis sua præstat beneficia.

Puer cōtra-
ctus, nuncu-
pato voto
sanatus.

Matth. 13.

Mulier quædam prope Coloniam, periculosè laborans ex gutture, venit ad martyris memoriam cum amicis: petijt subuculam eius in aquam intingi, sperans, si indè biberet, se mox sanatum iri. Bibit difficulter admodum, redit domum, post horas quatuor ad sepulcrum reuertitur, gratias agit Christo & sancto Engelberto. Tantam ei molestiam morbus ille attulerat, vt quinque diebus nec loqui, nec gustare quicquam potuerit.

Nota mira-
culum.

Miles quidam ceream imaginem obrulit ad martyris sepulcrum cum his verbis: Tam tu sis benedictus, sancte Episcope Engelberte, quàm ego verè tertiana febre liberatus sum à Domino.

Eodem tempore Iohānes Abbas S. Trudonis, quartana diu & grauiter cõflictatus, audit miracula Engelberti, laudat Deum mirabilè in gloria eius: moxque in mentem ei venit, fuisse hominem pacificum & misericordem: porro beatos esse pacificos
& mi-

Matth. 5.

Abbas à
quartana
liberatur.

& misericordes. Inuocat ergò Deum, orat vt per eius merita sibi opituletur: & confestim se latatur in seipso experiri, quanti sit apud Deum meriti beatus Engelbertus, sanum se sentiens.

Contractus
reualefcit.

Mulier diu paralytica, eius nomen appellans, curata est. Cuius Confluentinus puerum scholasticum habuit ad eò contractum, vt dimidio anno pedem in terram deponere non posset. Iussit ergò eum duci Coloniam, & plena fide martyris sepulcro imponi. Fit ità: & ecce mox laxantur nerui, puer à monumento se submittit in pedes, atque ad hospitium suum gratulabundus abscedit.

Punitur cõ-
tumeliosus
martyris
obrectator.

Aurifaber quidam Sibergensis adeò noluit fidem adhibere miraculis martyris, vt quoties eius audiret predicari sanctitatem, vel irrideret, vel contradiceret. Et quinam, inquit, vel dici, vel esse potest sanctus, cuius iussu multæ inflammata ædes, multi spoliati sunt, & quem multorum malorum constat fuisse auctorem? Sed Deus martyris iniurias diutius ferre non sustinens, blasphemum hominem subito tanta vi morbi oppressit, vt se quamprimum crederet è vita abiturum. In se igitur reuersus, veretur ea causa se percussum, quòd martyri detraxisset. Iubet ergò Coloniam se adduci, venit aliorum manibus ad sepulcrum martyris, fatetur illi culpam suam, inter cetera crebro hæc repetit: Domine, per merita tua & sanctum martyrium tuum, adiua me miserum. Interim dicit ad circumstantes: Ecquis me aqua benedicta adspersit? Respondent omnes: Nemo nostrum te adspersit. Ille repetit: Immo verò adspersit me aliquis. Rursum illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei enim benignitate & meritis Engelberti martyris ecce sanus sum. Surgit eadem hora, cunctis mirantibus, quiescit paulisper in ædibus templo vicinis: inde domum proficiscitur, & sensim plenè restituitur.

Rursus fani-
tati restitui-
tur.

Contractus
curatur.

Cubicularius Comitissæ Geldrensis, non nisi scipionibus fultus ingredi potuit. Audiens Colonia multa edi miracula, eò se confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti sepulcrum inuisens, atque eius precibus sanari se petens, octauo die curatur, relictisque illic scipionibus, lætus domum redit.

Illustre mi-
raculum in
Comitissa
Geldria.

Geldria Comitissa tanta pariendi difficultate quandoquæ laborauit, vt vita eius propemodum desperaretur. Accitus confessarius eius Abbas Campensis, à Duce Brabantia Henrico, qui erat Comitissa pater, atque à marito eius Gerardo Comite, introductus est ad eam, præ doloris acerbitate miserè eiulantem. Illa, viso Abbate, perindè acsi moritura sit, commendat se eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro se orare. Lachrymantur omnes, qui aderant. Interim Comes sic ait ad eam: Nosti charissima, quantum nos amarit cognatus & dominus meus Episcopus Engelbertus. Inuoca ergò illum in hac summa calamitate: spero non minus illum tibi, quàm cæteris, subuenturum. Deindè Abbas cum Duce & Comite egreditur: porrò Comitissa orat martyrem, vt sibi opituletur. Orat Christum, vt propter sanguinem quem pro iustitia fudit Engelbertus, à tantis doloribus se liberet. Vix in castrum illi redierant, cum ecce puella cursitat post eos, lætissimumque nuncium Comiti afferens: Domine, inquit, domina mea peperit tibi elegantissimum filium. Tum verò omnes laudant & prædicant Deum in martyre suo Engelberto. At Comitissa non immemor beneficij, mox vt reualuit, Coloniam venit, sepulcrum martyris visitauit, argenteamque imaginem ad illud obrulit.

Cæca puel-
la videt.

Puella quædam Colonienfis, sexto mense ætatis suæ coepit malè habere in oculo: deindè lumine prorsus orbata est. Cumque sextum ageret ætatis annum, mater eius causa tribus sextis ferijs ieiunauit in pane & aqua, & Missam defunctorum in honorem beati Engelberti celebrandam curauit: atque ità puella mox per martyris meritum, visum recepit.

Nobilis à
morbo ca-
duco libe-
ratur.

Henricus de Calenmunt, vir nobilis, cum diu vexatus esset morbo comitali, die quodam in sacello stans, & de miraculis beati Engelberti cogitans, humi se prostrauit, crebroque rogauit sanctum martyrem, vt à Domino sanitatem sibi impetraret. Inde surgens, sensit insolitam quandam corporis alleuationem, ità vt deinceps vique in præsens, nihil ab illo morbo molestiæ acceperit.

Paralytici
curatio.

Homo paralyticus cum ad sepulcrum eius duabus ferè horis orasset, & martyrem attentissimè deprecatus esset, relictis illic scipionibus, quibus aduenerat, suis pedibus lætus abscessit.

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit se visiturum martyris Engelberti sepulcrum, & in altari, quod est ad caput eius, Missam defunctorum celebraturum.

Mox

Mox à voto nuncupato redijt lumen, & ille fecit, quod promiserat. caeca recipit visum.
 Mulier in castro Nideckenſi, viginti annis nihil viderat. Vbi didicit Engelbertum conuſcare miraculis: Ego, inquit, ibo ad noui martyris monumentum, vt beneficia, quæ confert alijs, etiam mihi impendat. Venit ergo Coloniam, orat ad ſepulcrum Epifcopi, apertis quæ oculis videt lumen cæli, quæ tot annis perperuas ſenſerat tenebras.

Abbas Burnenbacenſis vnum ex iunioribus monachis ſuis miſit ad monaſterium veteris Montis. Is cùm veniam incidi ſibi curãſſet, putaretque non ſatis detractum ſanguinis, atque ea cauſa etiam alterius brachij venam aperuiſſet, cum ſanguine lumen amiſit. Id vbi cognouit Abbas Burnenbacenſis, nè eſſet illi cœnobio oneri, redire eum iuſſit ad ſe. In illo itinere Coloniam veniens, orauit ad Engelberti martyris tumulum, duosque cereos oculos obtulit, votumque fecit, ſi viſus ei rediret, patrem ipſius duos argenteos oculos in eius honorẽ miſſurum. Abit cæcus à ſepulcro, venit ad locum quendam, qui erat monaſterij veteris Montis, accipitur illic humaniter, & cùm cauſam cæcitatũ ſuã indicãſſet, Conuerſus quidam hortatur eum, vt ſanctum Engelbertum Epifcopum inuocet, reſpondet ille ſe id feciſſe: addit Conuerſus, vt bene confidat martyrem ſibi non deſuturum: moxque inde recedit Conuerſus, & poſt horam eò reuertitur. Eum verò monachus iam videns, ſalutat. Et Conuerſus ad eum: Vnde ſcis, inquit, me hic eſſe, cùm nihil videas? Ille reſpondet: Gratia Deo & beato Engelberto: perſpicuè enim intueor & te, & quicquid eſt in his edibus.

Eodem tempore monachus quidam Eberbacenſis ad partes inferiores miſſus, in itinere antequam veniret Coloniam, membris omnibus adeo paralyſi cœpit diuexari, vt difficulter ad veteris Montis monaſterium poſſet perducì. Ibi in valetudinario manenti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti. Vouet igitur ſe, ſi morbus abſcedat, Miſſam defunctorum dicturum. Mox ſentit remiſſius, & totus reualeſcit. Paralyticus curatur.

Monachus iuuenis, dum vena illi inciditur, ita in brachio intumuit, vt morbus ſiſtula timeretur. Dolore vrgẽte, promittit ſe beato Engelberto Pſalterium lecturum. Illico ſentit ſe habere melius, dicitque cunctis, à ſancto Engelberto ſe curatum. Alius à periculo liberatur.

Alius iuuenis monachus, tribus menſibus paralyſi in brachijs dirè vexatus, vbi ex alio iuvene iam dicto percepit, quàm facilè curatus eſſet à noſtri temporis martyre, vouit ſe illi quotidianas oblatorum preces, moxque ſanatus eſt. Sed deinde preces illas negligens, priſtino dolore cruciatur. Reſpiſcit verò, omiſſa repetit, & redit incolumitas. Item alius. Calligatur voti violator.

Matrona Colonienſis, diues ſanè, dolore dentium grauiffimè cruciabatur. Dentem vnum, qui erat totius mali origo, curat extrahendum: ſed radice relicta, atrociori dolore afficitur, ita vt furere videretur. Adit martyris Engelberti monumentum, offert illic mandibulam ceream, domumque abiens, in ipſo itinere ſe ſentit incolumem. Quinam ergo pontificis noſtri ſanctitatem in dubium reuocet, quem tot commendant præclara miracula? Immanis dolor dentium ſopitur.

In pago quodam diœceſis Colonienſis puella erat ſex annorum, ab ipſo ortu muta. Ea cum oblationibus primùm ducta eſt ad ſepulcrum martyris: ſed cùm non curaretur, perducta eſt ad eum locum, vbi occiſus eſt. Vbi cœpit rectè & expedite loqui, quæ nunquam antea locuta fuerat, cunctis non immeritò admirantibus. Muta loquitur.

Eſt pagus Vueſthalię Vlichdorp, in quo erat quidã ex multo iam tempore ſurdus. Pro eo vxor quotidie orabat martyre Engelbertum, addito etiam voto, ſi ſanaretur, aditurum eum locum cædis eius nudis pedibus & ſine lineis veſtibus, ibique oblationes ſuas daturum. Eo voto ſuſcepto, ait ſurdus: Audio pulſari ad Miſſas. Stupet vxor, dicitque ad eum: Audis etiam me loquentem. Audio, inquit, immò verò nunquam mihi antehac melius audiſſe videor. Itaque gratias agens Deo & martyri Engelberto, abiit in Guelberg, vbi caſus eſt martyr, & vota perſoluit. Vide voti efficaciam in ſurdi curatione.

Vt verò Dominus martyris gloriã declararet, etiam per nocturnas viſiones quodam admonuit eius ſuffragia implorare. In pago Herenlonenſi fuit quidam, ſemiquinque annis ex paralyſi & linguæ & manuum officio deſtitutus. Is ſub meridiem quandoque obdormiens, audiuit vocem dicentem ſibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Guelberg, vbi occiſus eſt Epifcopus Engelbertus, & curaberis. Mox ille euigilat, incipit loqui, & gratias agit Deo. Stabat auunculus eius in media domo, audiensque loquentem illum, alta voce dicebat: Quis loquitur in cubiculo? Reſpondet ille: Ego loquor. Accurrit auunculus, obſtupefcit, aitque ad eum: Qui ſit, vt tandiũ Mutus loquitur.

mutus, tam absolute loquaris? Ille refert quam vocem audierit. Nondum autem commodè ingredi potuit, quòd coxa diuturni morbi vi exesa esset. Itaque in vehiculo ductus est in Guelberg, in dies melius habere cepit, ita vt exiguo scipione fultus, iret quocunquè libitum esset, per merita martyris se sanatum ubiquè prædicans.

Hermannus de Lechnich Episcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieque apud successorem Henricum fungitur. Is ante Augustum mensẽ accerrima correptus febre, ita & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eadem domo obeunte, amicisque eam plangentibus & ad sepulcrum efferentibus, ille prorsus non aduerteret, quid ageretur. Cumque tam miserè ad dies quindecim decubisset, clara luce ostio aperto videt eminentis beatum illum martyrem tanquam ad se venientem cum multis alijs religiosi viris, qui omnes erant albis induti, & ad collum habebant oraria siue stolas, vt solent sacerdotes. Ipse autem beatus pontifex mulæ albæ insidebat: iam enim lauerat iumentum carnis suæ in sanguine Agni. Hermannus ea visione exhilaratus, ad foeminas, quæ illic sedebant, alta voce dicit: Exite ocyus bonæ dominæ: Engelbertus Episcopus venit ad me. Fratrem quoque suum, qui ad limen ostij erat, fortiter in clamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt possit ingredi ad me. Sed illis non se mouentibus, quòd putaret vi morbi eum delirare, iterum clamat: cunctique, dempra puella paruula, foras exeunt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modestus, candidatos illos antecesserat, dixeratque Hermanno, vt se pararet: Episcopum Engelbertum velle ipsum inuisere. Cum ergo omnes egressi essent, beatus Engelbertus, quẽ tum obijisse nesciebat ager ille, cum quodam monacho ignoto ad lectum eius accessit, atque ad eum: Vt habes Hermanne? Respondit ille: Malè, mi domine: vel solum apostema lateris mei nimium me cruciat. Tum Episcopus ad monachum se vertens, Ad eò, inquit, confectus est hic vir, vt meritò potuerit animam expirare. Deindè manu tangit apostema, moxque incipit sudare homo: & Episcopus, cum ei benedixisset, euauit. Confestim adiutum se sentiens Hermannus, iam regressus intrò illis, qui exierant, rem omnem exposuit, laudatur ab omnibus Deus, & sanctus martyr eius Engelbertus.

Mira curatio febricitantis.

Nota antiquum vsum in oblationibus faciendis.

Nobilis quidam valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate nostro, vt sancto Engelberto cereum pedem voueret, fecit sic, & curatus est: sed tumor & dolor omnis ab illo pede migravit in alterum. Dicente autem Abbate, sanctum Episcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoque pedem vouit, & repente dolor omnis euauit.

Eodem tempore quidam è familia Ducis Limburgensis, pollicem contritum habuit. Venit ergo Coloniam, & cum manū ceream ad sepulcrum martyris obrulisset, curatus est.

Contractio redditur incolumitas.

Alius in eiusdem Ducis castro natus, miserè contractus fuit. Ei ironicè dicere solebant nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad sanctum Engelbertum, vt sanete. Ità illi insulrabant martyri propter veteres similitates, quæ Duci eorum cum Engelberto intercesserant. Tandem homo abijt Coloniam, & tribus continuis diebus orans apud sepulcrum martyris, exauditus est. Cumque domum reuertisset, & eum nobiles illi, atque alij eius regionis homines sanum viderent, quem biennio scedè contractum nouerant, pudefacti dicebant: Iam reuerà cernimus Archiepiscopum Engelbertum sanctum esse.

Item alteri.

Quidam decem annis absque scipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & scipionibus illic relictis, domum sanus reuersus est.

Dolor capitis & gutturis profligatus.

Mulier quædam Colonie in platea salaria habitans, nouem annis dolore capitis & gutturis laborauit. Nocte quadam, doloris immanitate urgente, beatum martyrem implorat, & ante solis ortum tumor & dolor omnis abscedit. Mane igitur adit sepulcrum eius, hilariter suas oblationes exhibet, agit gratias, & lata redit ad suos.

Pueri contracti curatio.

Mindensis Episcopus veniens in Guelberg, orandi causâ ingressus est in sacellum, quod illic in loco cadis eius fabricatum est. Oblatus est autem ei illic puer, qui contractus fuerat, & ibidem sanatus. Eum intuens Episcopus: Vnus, inquit, ex famulis meis tam dirè cepit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terrâ deponi eum oportuerit. Cumque tractar emus, quid faciendū illi esset: tandem recordari Archiepiscopi Engelberti, rogauimus vt suis meritis misero opitulareretur. Simulatque nos preces absoluiimus, ille surrexit sanus, & conscenso equo, martyri gratias egit.

Item ægri.

Conuersus quidam Campensis monasterij, olim nobilis fuerat, & vitæ sic satis honestæ,

neſta. Huic oranti adeò importunè ſe ingerebant cogitationes diuitiarũ & honorum mundi huius, vt inſtar muſcarum morientium, ſua uitatem vnguenti, id eſt, orationis deuotionem, perderent. Crebrò ille corpus ſuum cædebat virgis, & multorum ſanctorum ſuffragia implorabat, vt liberaretur: ſed non impetrauit. Tandem memor Archiepiſcopi Engelberti pro iuſtitia caſi, flexis genibus illum inuocauit, & eadẽ hora adeò liberatus eſt, vt deinceps nihil eiſmodi ſentiret.

Eccles. 10.

Tentatiões
perniciõſe
abiguntur.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit ſe cum filio, ſi eum ſanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturam. Votum innox confecuta eſt ſalus ægroti: & martyri iucundis animis perſolutum eſt, quod fuerat promiſſum.

Paralyticus
ſanatur.

Alia mulier, natione Geldreſis, Colonię in parœcia S. Seuerini degebat vidua cum matre ſua & filio adhuc puero, qui miſerè caduco morbo affligebatur. Quod cum mater ferret moleſtiſſimè, dixit quandoquẽ matri ſuæ: Audio Episcopum Engelbertum multis clarere miraculis: quid ſi ducamus filium ad ſepulcrum eius? Reſpondit illa: Cras eum ducemus ad aram ſancti Cornelij, quę eſt in eccleſia ſancti Seuerini, Iſ enim ſolet huic mederi morbo. Manè igitur veniunt ad altare, offerunt munera, & orant pro puero intentiſſimè. Ea die viſus eſt planè liberatus à morbo puer. Itaque auia eius, tanquàm impropereſ martyri Engelberto: En, inquit, antiqui ſancti nõrunt beneficia præſtare indigētibus. Poſtridiè rursus inuadit morbus puerum, ſolito etiam inſeſtor. Id mater tremebunda cõſpiciens, puerum cum cereo adducit ad tumulum martyris Engelberti, eumquẽ plena fide illi imponit, oratq; cum gemitu & lachrymis pro illo. Sanatur puer, nec vnquam in morbum illum recidit.

Temeritas
feminae ca-
ſtigatur.

Miraculũ.

Surdus quidam peregrè Coloniã venit, martyris ſepulcrum adiit: & cum obtuliſſet preces, ilicò reſtitutus eſt.

Surdus au-
dit.

Mulier quædam Coloniensis nouem annis vno orbata oculo, & alterius brachij ofſicio deſtituta, apud beati martyris ſepulcrum ſic orauit: Domine, ſi anima tua eſt apud Deum, vti creditur, intercede pro me apud illum, vt per me declarentur merita tua. Mox vt illa ceſſauit orare, oculo lumen, brachio priſtinæ vires redduntur. Atque hoc quidem primum fertur fuiſſe miraculum ab eo Coloniæ editum: ſed tum annotatum non fuit, ſicut & alia multa, quæ propterea hodiè ignorantur.

Cæca ocul⁹
& brachium
curantur.

Fœmina quædam miſerandum in modum contracta annis quatuor & menſibus ſex, Coloniã adducta, & apud martyris tumulum depoſita, cum ad duas horas precatã eſſet martyrem, paulatim ſe ſubrexit, & interim hertuos laxari ſenſit. Tandem nullius freta adminiculo, pedibus ſuis redijt in pagum ſuum, vbiquẽ martyrẽ laude & prædicatione efferens.

Contracta
reſtituitur.

Pellio quidam eſt Coloniæ notiſſimus. Eum magno alterius brachij dolore cruciatum hortabatur vxor, vt adiret Episcopum Engelberti monumentum, & pro ſanitate eum deprecaretur. Ille indignabundus reſpondit: Id ego non faciam. Cum enim in viuus eſſet, præter ius à me quatuor marcas accepit. Et vxor: Non itã, inquit, loquaris: ſed eas ad ſepulcrum eius, & dicas te nõquam repetiturum illam pecuniam, ſiue iure, ſiue iniuria data ſit. Initio enim pontificatus eius acerba inter ſcabinos & tribus ciuitatis erta orat diſſenſio: quam cum componere non poſſet ob tribuum pertinaciam, quatuor millia marcarum ab eis exegit, è quibus hic pellio quatuor marcas dependerat. Ac quietiſcit vxoris conſilio, abijt ad monumentũ, dicit animo ſimplici: Domine, ſiue rectè, ſiue præter fas à me acceperis quatuor marcas illas, ego te liberũ pronuncio apud Deum. Oro igitur, vt precibus tuis ſanes brachium meum. Dixit, & ilicò ſanatus eſt: oſtenditque brachium Decano ſummæ ædis, merita martyris prædicans.

Nota mirā-
culum.

Idem Decanus abijt ad caſtrum Radenrõdenſe, inuiſere volens cognatam ſuam. Cumquẽ inter ſe conferrent de miraculis Episcopum Engelberti, Decanus matronã illi dedit dimidiam zonam eiſdem Episcopum, quam argento ornandam curauerat. Erat tum in caſtro illo puer tertiana laborans, quem matrona cingens zona illa, Domine Archiepiſcope, inquit, quã verè eſt anima tua apud Deum, tam certò curetur hic puer per merita tua. Confeſſum abijt febris, nec auſa fuit redire ad puerum.

Miraculum
zonæ eius.

Matrona quædam duplici conſiſtata quartana, per merita ſancti martyris reualuit.

Aegra con-
ualeſcit.

Hermannus aduocatus Coloniensis, adeò cruciatur dolore lateris, vt familia omnis ilicò moriturum exiſtimaret. Intolerabili igitur cruciatu affectus, itã exclamauit: O Domine Archiepiſcope, ego te præ omnibus dilexi, & tu quoquẽ me non mediocriter amãſti: oro vt me hoc morbo liberes. Sed cum non ſtatim ad eſſet remediũ, doloris immanitate ſtimulatus, ſubſtomachans ait: En omnes, etiam qui te non no-

uerunt, tu adiuuas: me qui tibi inferuiui, teque semper amaui, negligis. Cumque hæc & id genus alia diceret, filij & famuli eius vouerunt se cum illo ituros in Guelberg, vbi beatus Episcopus cæsus est, si illum sanaret. Vouent illi, & ille obdormit: rursusque expergiscens: Nihil, inquit, mali sentio. Gratias ago Deo, & Episcopo Engelbero.

Fœmina quædam è Flandria attulit filiũ suum infantem. Cumque cum in balneo posuisset, & necessitate urgente ab eo recessisset, illius oblita est. Post horam verò reuertens, cernit infantem aquis præfocatum. Itaque incredibili correpta dolore, simul etiam recordata martyris, qui tum passim ferebatur multis coruscare miraculis, toto corde cum lachrymis & suspirijs orauit eum, vt excitaret filium ipsius. Redit anima in viscera infantis, mater ineffabili afficitur gaudio, venit cum infante Colonia, & apud sepulcrum martyris gratias agit immensas. Quis te pro his non magnificet Domine Deus? Ecce per martyrem tuum Engelbertum cæci vident, claudi ambulant, paralytici curantur, surdi audiunt, tertianæ & quartanæ febres profligantur, epileptici & alijs diuersis implicati morbis, sanantur, etiam mortui reuiuiscunt. Si non esset hic homo cum Deo, immò potens apud Deum, non pesseret facere quicquam.

Referam nunc quoddam nõ exiguum sanctitatis eius documentum. Godefridus Comes de Arnsberg, venit quandoquæ ad monasterium Montense, & cum mentio incidere, quemadmodum illic tractatum esset corpus beati martyris Engelberti, sciscitabatur ille, vbi viscera eius humata essent. Dicentibus monachis, in cœmeterij fossa quadam vulgari condita esse: Non decet, inquit, tanti principis, immò & martyris miraculis coruscantis, viscera tam negligenter haberi. Obtemperant verò illi fratres, amouentque à sepulcro humum: & ecce viscera martyris ad eum cernunt recëta, ac illa hora è corpore extracta essent. Nihil in eis corruptionis, nihil fetoris sentiri potuit, cum tamen iam quatuordecim hebdomadas tumulata fuissent. Admirantur fratres haud vulgariter, agnoscunt Dei virtutem & martyris merita: collecta viscera in scrinio reponunt, & ante altare honorificè condunt.

Eccè voti efficaciam. Sacerdos quidam doctus & pius, calculi dolores ferens intolerabiles, votum fecit, si beatus Engelbertus ipsum intra biduum curaret, se cum muneribus eius sepulcrum visitaturum. Curatus est ante biduum spe sua celeritè, & promissi munus accurate confecit.

Henricus Abbas Hemmenrodensis ex Iohanne Burggrauiò ab Hamerstein didicit, quod dicturus sum: Quidam ex familia eius, omnibus in castro illo notissimus, diu oppressus paralyti, vt audiuit miracula martyris Engelberti, toto corde illum inuocans, votum suscepit. Ductus est Colonia paralyticus, & inde ad castrum incolumis reuersus est.

In Saxonia monasterium est ordinis Cisterciensis, quod Cellam vocant. Eius quidam frater ad eum doluit dentes, vt somnum capere non posset. Nocte quadam supra vires cruciari se sentiens, has preces fudit: Domine Episcope Engelberte, si verum est animam tuam degere apud Dominum, adiuua me. Dixit sic, & obdormiuit. Postea euigilans, doloris omnis expers deinceps fuit.

In Vuestphalia pago Hagensi puella quædam pedibus ingredi non potuit præ paralyti. Diu sic vexata, tandem perducere se petijt ad locum, vbi beatus martyr occisus est. Vidit id vir quidam, & salutem eius desperans, ait: Si hæc curara fuerit eo loco, quò proficiscitur, ego hoc saxum (digito illud demonstrans) eò deportabo. Venit puella ad locum optatum, & sanata est. Vbi id comperit vir ille, nocte tulit saxum, nè ab alijs irrideretur, & ad locum deportauit, qui tandem sesquimilliaribus aberat.

Alia puella alterius loci annos aliquot vtroque oculo orbata fuit. Audiuit in somnis, si lapidem quandam suis humeris ferret ad locum passionis beati martyris, qui cederet in structuram ecclesie ibi tum inchoata, confestim ipsi lumen restitutum iri. Indicat hoc parentibus: illi & sumptu & laboris itinere, tum quoque visionis incertitudine absterriti, eam non audiunt. Tandem ad locum deducta, cum lapidem illic depositisset, mox ab eius oculis albugo prodijt. Inde domum sana reuertens, parentibus lætitiã, vicinis admirationem affert.

Aeger curatur. Monachus quidam grauiter laborans, beatum Episcopum sic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæsus es, semper in Canone Missæ tuum nomen expressisse. Itaque pro salute corporis mei te orare æquum est. Eadem nocte illi dormienti apparuit, iussitque sanum & incolumem esse. Expergefactus illico, è lecto sanus exit.

Ansel.

Anselmus pastor Coloniae ad sanctam Brigidam, vir doctus & bonus, adeo scabio-
 fas habuit manus, ut lepram prae se ferre viderentur, nec ille prae verecundia cum quo-
 quam cibum capere vellet. Admonuit eum sacerdos quidam, ut inuiseret sepulcrum
 martyris Engelberti. Venit ad sepulcrum, imponit illi manus, votum facit martyri, &
 eadem hora, ipso admirante, tanquam squamae quaedam ceciderunt de manibus eius. Nota mira-
 culi, & per-
 nam votum,
 negligentis.
 Sed cum melius habere coepisset, non stetit promissis. Redit scabies, & praevicator
 voti redit ad cor: iterat votum, & ocyus curatur.

Abbate Eberbacensi nuper ad martyris sepulcrum orante, quidam civis ait ad eum:
 Merito ad monumentum martyris nostri oras domine Abba. Reuera enim in magno
 ille apud Dominum precio est, cuius ego in me virtutem mirabiliter sum expertus.
 Adeo enim hydropisi intumueram, ut medici spem omnem vitae meae abicerent. Ego
 igitur multum eiulans quadam nocte, cum diu stetissem ante lectum meum, toto pe-
 ctore martyrem hunc invocare coepi. Deinde fessus, in lecto paulisper obdormivi.
 Post expergestus, dolorem & tumorem omnem sentio evanuisse. Obstupesco tam
 inexpectato miraculo: explore, num humor noxius, dirupta pelle, in lectum dima-
 narit. Sed nec humorem vllum in lecto, nec in corpore rupturam reperio. Itaque
 gratias ago Deo, qui tam praclare ornat & illustrat electos suos. Hydropici
 mira cura-
 tio.

Venio nunc ad miracula, quae in Guelberg, ubi trucidatus est martyr, facta sunt, quae
 ad me scripto coprahenfa miserunt sacerdotes eius loci, qui ea partim viderunt, partim
 auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata sunt.

Cum praepotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, diuersis miraculis Engelberti
 martyris sui merita declarare coepisset, faber quidam, vir bonus, cum filio suo quatuor-
 decim annos nato, intempesta nocte praterijt locum illum, in quo beatus ille necatus
 fuit. Et ecce videt uterque cereum insignem in ipso martyrij loco, ubi nunc altare extru-
 ctum est, flammis radiantibus ad mensuram cubiti vnus a terra eleuatum, qui & tene-
 bras circumquaque illustraret, & tamen neque imbre, neque ventorum flatu extingui
 posset. Mirantur igitur, & cum non ignoraret, quid visio illa sibi vellet, precandi causa
 ad locum accedunt: & cereum quidem conspiciunt, sed nulla ratione possunt attin-
 gere. Mox properant in pagum Suuelme, & visionem indicant Bartholdo sacerdoti. Pfal. 67.

Ea visio postquam divulgata est, quidam carpentarius non longe a Guelberg ha-
 bitans, cum toto anno crus eius plane exaruisset, eo accessit, terramque martyris cru-
 ore infusam, cruri alligauit, & post triduum integre curatus est. Viso mira-
 bilis.

Mulier quaedam cum filia, quae semper clauda & muta fuerat, ad sacrum martyrij
 locum venit, & aliquot diebus cum lacrymis pro illa martyris opem implorauit. Et
 ecce muta loquitur, petit ouum a matre, illudque procum ab ea allatum, propius ad
 eam accedens, hilariter accipit ex manu illius. Crus emor-
 tuum reui-
 uiscit.

Parochus quidam manum dextram plusquam dimidium annum adeo habuit ex
 morbo quodam male olentem, ut tota hyeme ab offerendo Missae sacrificio abstine-
 ret. Cum autem in mentem ei venisset, beatum virum pro iustitia immerito occisum,
 plena fide manum loco caedis admouit, & paulo post sanam retraxit. Claudam &
 muta cura-
 tur.

Sacerdos quidam caecus, procum a Saxonia venit ad hunc locum: & cum humi pro-
 stratus, pie admodum Deum & martyrem eius deprecatus esset, lumen amissum recu-
 perauit. Non multo post pro gratiarum actione limina beatissimorum Apostolorum
 Petri & Pauli, itemque Iacobi adiit, Engelberti martyris gloriam ubique praedicans. Cuiusdam
 manus dex-
 tera restau-
 ratur.

Per id tempus etiam mulier pauperula, quinque annos caeca, eodem loco orans
 cum lacrymis & humi prostrata, lumen gratulabunda recepit. Caeco redit
 lumen.

Anno Christi millesimo ducentesimo viceesimo quinto, qui fuit pontificatus Engel-
 bertii annus decimus, vitae vero quadragesimus, & caedis primus, apud pagum Suuelme
 fuit quidam paralyticus admodum afflictus. Is post multas calamitates perductus est ad
 locum hunc, in quo seuitu est in martyrem, atque in ipsa parasceue nocte intempesta
 orans, vidit beatum praesulem tanquam viuum pontificalibus indutum, instar solis
 fulgentem, cum duobus viris clarissimis, qui & ipsi magno vestium ornatu conspicui
 erant, ad eundem aduentare locum, eosque pariter illum circumire, indicare spatia,
 in quibus construendum sit monasterium, deinde simul disparere. Eius visionis tantus
 fuit effectus, ut paralyticus se sentiret beati Engelberti meritis curatum. Visiois mi-
 rus effectus.

In eodem loco, ubi martyr passus est, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eo vete-
 ranus quidam, & miraculis martyris obiectans, intra se ait: Quid est, quod video &
 audio: Homo iste tyrannus fuit, oppressor pupillorum & viduarum, superbus & auarus.

Vindicta
cælestis in
martyris
calumniam
torem.

Adeoq̄ue gloriæ eius invidit, vt nec Crucem illam aquis possit oculis intueri. Sed ir-
stus Dominus repente igne cælesti guttur & humeros liuidi hominis inflammavit.
Mox ergo ducitur in ædes filia amica suâ, ibique per ordinem omnibus confitetur,
quid de martyre cogitauerit. Consulunt amici, vt in datus cilicio, nudis pedibus (Erat
autem tum hyemis ingens frigus) ad locum sacrum redeat, precibus & lachrymis
martyrem sibi conciliet. Facit sic, & post triduum integrè sanatur.

Pœna indi-
gnè Eucha-
ristiâ perci-
pientis.

Fœmina quædam in Paschate cum cæteris sacrosanctam Eucharistiam percipiens,
terribili Dei iudicio cœpit spumare, agitare linguam, nec tamen quicquam posse elo-
qui. Ante communionem sanissima fuerat: indignè accedens ad sacramentum, subito
intantum debilitata est, vt nullum membrum mouere posset. Ab ineunte enim ætate
admodum dissolutè vixerat, & multis onusta peccatis, tam salutarem medicinam
prorsus imparata sumpsit. Itaque sacra corporis Christi communitio non remedium
ei attulit, sed tormentum. Periculosum est ægro obstipato, vt medicina fortiter aluum
ciente, nisi prius sumat quippiam, quo peccans materia digeratur. Ità ergo peccator
obstinatus & induratus, nè medicinam corporis Christi ad iudicium accipiat, pecca-
torum virus & noxios humores contritione & cõfessione prius digerere debet. Por-
rò crescente in fœmina, de qua agimus, cælesti animaduersione, in somnis visio ei
oblata est, qua didicit se breui curatum iri, si velit locum, vbi cæsus est Engelbertus
Episcopus, adire. Difficulus igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque
restituta, surrexit è lecto, & cibum potumq̄; sumpsit, Deoq̄ue gratias agens, promittit
se annum censum martyri illo in loco persoluturam.

Sanatur
post peni-
tentiam.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculoso laborans, non linguam mo-
uere, non cibum capere, nihil neque videre, neque audire potuit. Ea re miserè afflicti
parêtes eius, cum multis lachrymis rogârunt, vt mitra beati martyris caput pueri tan-
geretur. O miram Dei gratiam. Mox vt mitra imposta est capiti infantis, tumores
deturgent, noxii humores euanescent, & priusquam paternâ domûs attingat limina,
infans totus reualescit. Eam mitram in capite habuit Episcopus, cum trucidaretur.
Itaque sacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam.

Vide mirû
effectû mi-
træ Episcopi

Mulier quædam paupercula morbo vrgente, è Turingia venit in Guelberg non
sine multa difficultate. Laborabat illa angina, toto anno lusca fuit, sinistra manus ex-
aruerat, pedem podagra infestabat. Tot oppressa malis, prostermit se in loco, vbi oc-
cubuit martyr, orat cum lachrymis: non tamè impetrat sanitatem, sed spe impetran-
di non destituitur. Redit post menses duos, & perfectè curatur. Gratiudinis ergo
promittit annum censum martyri Engelberto.

Morbida
curatur.

Quo tempore euersum est castrum Comitis Friderici, qui fuit author cædis Episco-
pi, cuiusdam etiâ mechanici domus, quæ iuxta erat, destructa est, & facultates omnes
ei ereptæ. Quæ res ad eum doluit, vt plorando oculos amiserit. Sexto cecitatis mense
votum nuncupat beato Engelberto, duosque oculos cereos secum ferens ad locum
martyrij, vnius oculi sui lumen recipit.

Cæcus videt

Pauperculus quidam in Vuestphalia septem annis non vno cõsistatus est morbo.
Alterum eius latus emortuum erat, manus aruerat, lateris costæ confractæ erant, crux
adeo intumuit, vt crassitudine ventrem æquaret. Duobus fultus scipionibus venit ad
locum, vbi impij trucidârunt Episcopum Engelbertum: preces supplices obtulit, &
celeriter impetravit quod voluit.

Multis aff-
ctis morbis
fit sanus.

Crebrescebant eo in loco miracula, & permulti quotidie accedebant & recede-
bant, alij salutem expetitur, alij se eam adeptos gratulantes. Inter alios venit surdus
quidam, qui decem annis nihil audiêrat: sed videns hominum tum aduentantium,
tum abeuntium frequentiam, animaduertit curationes fieri. Veniens ergo ad locum,
vbi martyr occubuit, sanitatem adeptus est. Qui propius illi adstant, audiêrunt
rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obstructi erant. Inde verò tantus consecu-
tus est dolor, vt caput vtraque manu comprimendo, cum non nihil lenire cogeretur.
Auditu recuperato, martyris gloriam vbique diuulgauit.

Surdus au-
dit.

Spasticus
sanatur.

Auceps quidam in brachijs & manibus spasmo laborans, multa loca inuisit, reme-
dia multa adhibuit, sed nihil profecit. Venit tandem in Guelberg, & oprata illic sa-
nitate potitus est. Vt autem se martyri gratum declararet, annum censum se illi loco
datum recepit.

Inflata ma-
lis humori-
bus curatur

Fœmina quædam Andernacensis, toto corpore inflata, decem & octo hebdoma-
dibus immanes dolores pertulit. Vbi audiuit miracula Engelberti, huiusmodi votum
suscepit.

suscipit: Domine Deus, inquit, si per merita martyris tui curata fuero, nudis pedibus ibo in Guelberg, vbi cæsus est. Indè intra triduum sana effecta, fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidam Andernacensis, diues & potens, multis annis totus ex paralyti decubuit. Erat morbus ille ad eò vehemens, vt cibum erectus capere non posset, sed pæori impositum iacens magna vi tādè deglutiret. In somnis autem admonitus est, quodam in loco tèt osculari humum, & tres offerre preces in honorem beati Engelberti martyris: ita enim fore, vt ilicò sanaretur. Ille visionem indicat vxori & liberis, quam illi vt phantasticam irrident. Valdè igitur afflicus, cum lachrymis orat se ad locum designatum deportari. Pàrent tandè deprecanti, & cùm ad locum perductus esset, tèt se prosternit, & orat, totusque fit sanus & incolumis. Deindè nudis pedibus cum vxore & prolibus se contulit Guelberg, obtulit preces & munera, & annum quoquè censum se daturum pollicitus est.

Theodoricus vir nobilis, à teneris annis surdus, ad locum, vbi martyr passus est, spe salutis obtinendæ venit. Octo diebus illic in labore & precibus perdurans, integerrimè sanatus est: atque cum locum deinceps summo studio & deuotione atq; annuis muneribus profecutus est.

Quidam decem annis crura contracta & eneruata habuit. Is tandè duobus in nitens scipionibus, ad hunc locum contendit. In itinere preces ab imo pectore fudit multis permixtas lachrymis, & in ipso passionis loco cum tanta se deuotione prostrauit, vt etiam citius, quàm ipse aduerteret, sanitas ei restituta sit. Hoc miraculum quicunque viderunt, in martyris erupère laudes, altaque voce cum concelebrarunt.

Virgo quædam ad eò fuit in facie à vermibus exesa, vt ipsi quoq; parentes eam contemnerent & abominarentur. Sed id Deus non sustinens, patrem eius egregiè flagellauit. Agnosens ille se ob filiaè contemptum diuinitus puniri, confessus est sacerdoti, & cum filia vouit se ad locum, vbi peremptus est beatus Engelbertus, profecturum. In ipso autem itinere ambo sanati sunt. Venerant cum illis viri amplius ducenti, qui omnes eius miraculi testes fuère.

Quædam scemina diuturno dentium cruciata dolore, fabrum acciuit, qui ei dentem extraheret. Venit faber, sed dum forcipe admota, nimium trahit, & dètem frangit, & mandibulam è suo loco euellit. Tum verò misera illa nec cibum capere potuit, ita vt vita ipsa fastidio ei esset. Tandè inuocat beatum martyrem Engelbertum, & eius meritis maxilla redit in locum suum, & dolor omnis facessit. Illa nudis pedibus abit in Guelberg, reddit vota, & annuam oblationem promittit.

Henricus quidam nimio vino obrutus, cum alijs corrixari cœpit, & probra iactare. A verbis ad enses ventus est. Interim ille apud talum in neruo dirè vulneratur, crureque ex eo vulnere contracto, ambulandi facultate destituitur. Quæ res ad eam inopiam illum adduxit, vt scipionibus innixus, stipem quotidie ostiatum emendicare compulsus sit. Vt verò comperit multos quotidie curari à beato Engelberto, ad locum cædis eius profectus est: nec tamen tunc curatus est: sed cùm spem non abijceret, & tertio non sine multa difficultate eò accessisset, post preces supplices Deo & beato Engelberto oblatas, integrè curatus est.

Nec solùm ijs locis, quibus necatus & sepultus est martyr noster, signis & miraculis clarescere voluit, sed quanti apud Deum sit meriti, etiam in remotis locis, non raro ostèdit. In vrbe quadam faber vxorem habuit toto corpore ad eò inflatam, vt hydro-pisi laborare putaretur. Sesquiannum illo in commodo ita malè affecta fuit, vt omnis edendi atque bibendi appetitus planè prostratus in ea esset. Nocte quadam audiuit vocem in somnis: Si locum, vbi fusus est sanguis beati martyris Engelberti, visitaueris, eius meritis mox curaberis. Indicat marito, quid audierit. Ille summo manè cum ea iter ingreditur: quod cùm necdum medium confecissent, mulier planè incolumem se sensit. Id vbi maritus comperit, non ingratus tanto beneficio, pergit cum illa, venientesque in Guelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diuulgant, hilariterque annum censum promittunt.

Virgo quadam octo annis morbi cuiusdam infestatione ad eò debilitata fuit & ex cruciata, vt absque alienis manibus nec edere, nec bibere, nec loco mouere se posset. Adducta igitur ad locum, vbi beatus Episcopus sanguinè fudit, mox vt illum attigit, sanata est.

Hoc anno, qui est à Christo nato millesimus ducètesimus tricesimus septimus, puer quidam annos plùs minùs sedecim natus, sed mète captus, à matre ductus est in beati

Puer morte
captus cu-
ratur.

Engelberti ecclesiam, quæ est in Guelberg. Stanti autem illi in eo templo, quidam sic ait: Abi ad altare, & sublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic sanguinem suum fudit, ut te sanet. Fecit ille, ut iustus erat, & curatus est.

Viso Io-
seph sancti
monachi,

Ioseph monachus Steinfeldensis admodum religiosus & pius, hebdomada una ante eadem Episcopi Engelberti, quadam nocte intempesta sub dio stabat, in siderum pulchritudine Deum creatorem contemplans. Cumq; in lunam tum pleno lumine incidentem oculos intenderet, vidit aliam oriri lunam in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præstantia, ut alterius lunæ lumen propemodum obscuraret. Stabat ea re attonitus: & ecce videt cælum à dextris patefieri, & inter eam parulâ cæli partem & lunam recens ortam, quæ iam cœpit eò contendere, ubi apertum fuit cælum, conspicit effigiem gladij, brevis quidem, sed lati, quales sunt Bauarorum. Deinde videt lunam, quæ ab Aquilone ad Orientem ascendebat, postquam gladium attigit, simul cum illo ingredi in cælum, qua parte pateferebat. Hanc quidẽ visionem etsi ille nõ intellexit, non tamen dubitavit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: ubi cum paululum dormire inciperet, turbam quandam prætereuntem sibi visus est audire, crebroque alios alij dicentes: Eheu, cheu, Episcopus Engelbertus occisus est. Inde verò satis ille coniecit, quid visio portenderet, sed non fuit ausus illi fidem commendare. dicebat enim apud se: Qui fieri potest, ut vir tam insignis & potens, tanto semper stipatus comitatu, occidatur? Quod si verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo deditum, cui ad voluntatem fluunt omnia, qui que tor affluit delicijs, ita continuo coronari? Sed non potuit, quod ostensum erat, non fieri. Itaque brevi post cecidit vir tantus, suorum gladijs trucidatus, pro quo, nè caderet, suas illi potius ceruices debuerant obijcere. Ea igitur visionis parte cõpleta, nondum sibi persuadere potuit vir sanctus, ut erat semper sibi ipsi suspectus, martyrem esse tam citò in cælis gloria & honore coronatum. Facta est itaque vox ad eum: Pro eo, quod visioni verissimæ fidei oculos advertere noluisse, dolebunt tibi oculi corporis tui: nec cessabit dolor, donec oculos cereos offeras ad sepulcrum martyris, & ex restituta salute eam, de qua nunc dubitas, certissime comperias veritatem. Vocẽ hanc secutus est oculorum dolor: sed simulatque obtulit, quæ iustus erat, ad martyris monumentum, repente dolor omnis evanuit: præstante Deo ac Domino nostro, cui honor, gloria & imperium, sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Punitur à
Deo, dũ de
sanctitate
martyris
dubitat.
Sanatur.

MARTYRIVM SS. CLAVDII, NICOSTRATI,
SYMPHORIANI, CASTORII ET SIMPLICII: ITEM QVÆ

sanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Episcopi Treuirensis: qui historiam, quæ in MS. codicibus habetur, plerisque locis admodum obscura & mendis scatens, in compendium redegit.

Novbris 8.

Artẽ suam
signo Crucis
muniunt.

ROMAE natale sanctorum martyrum Claudij, Nicostri, Symphoriani, Castorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cum essent artifices insignissimi, & marmorum caesores probatissimi, Imperatori Diocletiano valde facti sunt accepti. Cum itaque tempore quodam essent quadraturis marmorum intenti, & artem suam signo Crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuo vos per deum Solem, ut quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cuius nomine vos tam bene operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem consequeris: sed & vitam æternam habebis. Quem cum in fide solidatum beato Cyrillo Episcopo consignassent, isdem Episcopus baptizavit eum, & Christo Domino credere informavit.

for. Pro-
conncio

Non multo post accusati à Philosophis, quod Christiani essent, & quod deum Aesculapiũ fingere, sicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & Proconisso noluisent, Diocletianus iussit cuidam tribuno, nomine Lampadio, sub moderacione